

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskola

Ett kollektiv där individen ställs i centrum

Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige

Av: Bodil Wandt

Kandidat (SOPA 63)

VT 2015

Handledare: Carina Tigervall

Abstract:

Author: Bodil Wandt

Title: A collective where the individual is in the centre, the Network of Feminist self-defence in Sweden. [Translated title]

Supervisor: Carina Tigervall

Assessor:

The purpose of the study was to find out how the Network of Feminist self-defence in Sweden can be seen as a social movement. The study included mainly three women who all have been active for many years within the Network of Feminist self-defence in Sweden, themselves trained for its own sake in a local leaderless training group, and had a long experience of working professionally as instructors. The method I used was a qualitative study of inductive, approach. Using the responses of semi-structured interviews I compared the Network of Feminist self-defence to Alberto Meluccis theory of new social movements, which according to him is change through collective action. I came to the conclusion that even if the Network of Feminist self-defence has many similarities with social movements according Meluccis description, I also found a crucial difference; the group's only goal is to give women the opportunity to independently create greater security in their everyday lives and primarily protect themselves against male violence. This means that everything the group does is about strengthening the individual woman's ability to do so. I have found a principle that members try to follow in everything they do. I temporarily call it "anti-forcing" and it involves organizing and learning processes within the collective are designed so that the individual will always paramount and should not have to go against his own gut instinct. This way of organizing themselves, they call Feminist Pedagogy. This is the main reason the group does not seek confrontation and debate in public in society; it would be contrary to the individual's independent stance.

Keywords: new social movements, social movements, Feminist self-defence
Feminist Pedagogy, men's violence against women

Prolog

I den här uppsatsen har jag studerat hur Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige kan ses som en social rörelse. Uppsatsen är gjord med kvalitativ metod. I huvudsak har jag hämtat min empiri genom semistrukturerade intervjuer.

Feministiskt självförsvar syftar till att kvinnor ska kunna öka sina möjligheter att skapa ökad trygghet i sin egen vardag. I den empiri jag samlat in framkommer det att handlingsberedskap är en viktig del. Det innefattar bland annat att kunna varsebli ett hot och reagera realistiskt och dynamiskt för att kunna freda sig. Någon fördjupning av olika sorters strategier inom Feministiskt självförsvar kommer inte att göras i uppsatsen. Därför låter jag Åsas, en av intervjupersonernas, berättelse utgöra ett exempel här:

Jag går ju väldigt mycket inne i stan. Det har aldrig hänt någonting riktigt hemskt. Men den här gången så var det en man som förföljde mig på cykel. Klockan var typ tolv på natten en måndag kväll. Jag hade åkt tåg från Lund och skulle gå från stationen till Möllevången i Malmö. Han började cykla ganska tight bakom mig. Jag märkte att det inte var bra. Precis då så höll de på med en massa vägarbeten, så att de hade separerat cykel - och gångvägen så att gångvägen var som en liten träbro där trottoaren skulle ha varit och cykelvägen var på bilvägen. Det var väldigt tydligt markerat var man skulle cykla och var man skulle gå. Gångvägen var inte anpassad efter cyklar, den var väldigt trång. Så jag gick ju på gångvägen, och han cyklade efter på gångvägen. Efter en stund kände jag att det kom som någon slags brytpunkt. Att det inte var bra, för han cyklade ju faktiskt i min takt bakom mig hela tiden på den här gångvägen. Det var som ett dike vid sidan av som man inte kunde ta sig över, men så kom jag till en plats där gången var lite bredare. Så jag gick bara lugnt, och så ställde jag mig där, så att jag tittade mot honom, där kan man passera, i lugn och ro. När han passerade möttes våra ögon. Han log mot mig och det kändes inte som ett bra leende. Jag visade honom att jag hade koll på honom och att jag ville att han skulle passera. Och han visade att han hade koll på mig. Det var som att vi så det till varandra och det kändes inte bra. Men ändå kände jag mig lugn, för nu hade jag honom framför mig. Efter ett tag tog gången slut och man kunde välja mer vart man ville ta vägen. Han snurrade runt ett hus och så var han bakom mig igen, med cykeln! "Vad fan", tänkte jag. Då började jag verkligen plocka av mig hörlurar, alltså, jag hade radio på mig, och stoppade den i fickan. Jag tog fram telefonen och slog in 112 och hade den beredd i andra fickan. Jag börja tänka på att jag kan slåss, och tänka på att använda slag bakåt. Jag var samlad i min kropp. Jag var beredd. Sedan bytte jag väg igen, för att vara ännu mer säker på att han verkligen följer efter mig. Jag bytte till en parallellgata och då är han efter mig igen. Han skämdes liksom inte för att visa att han förföljde mig. Och då kändes det hotfullt, så jag började förbereda mig på att försvara mig, helt enkelt, eller göra en grej av det. Men sedan så kom nästa tanke: Det var sent en vardagskväll. De flesta av husen runt omkring var bara affärer och kontor, arbetsplatser. Det var tomt just nu. Det fanns ingen öppen pub där. Det kanske inte var så bra att göra en grej just där. Så att jag fortsatte att gå på, så att jag gick mot Möllevången. Han var fortfarande bakom mig. Och jag

tänkte, att fan, snart skulle jag vara hemma. Jag kunde ju inte leda honom hem till mig. Jag måste göra någonting. Så jag gick till en pub som ligger nära Möllan. Det stod två vakter utanför. De hade nattklubb där den kvällen. Jag gick fram till vakterna och sa:

– Hej, jag är förföljd av en man på cykel. Kan jag stå här med er ett tag?

De bara:

– Ja visst, det kan du göra”. (...)

Jag stod där och pratade med dem lite. Jag sa inte att jag höll på med Feministiskt självförsvar, men jag sa något i stil med att:

– Det är ju bra med typ Feministiskt självförsvar, så kan man lära sig att försvara sig.

Och de bara:

– Ja, men det är ju jättebra!

(Skrattar) Jag ville normalisera det lite för jag kom till dem med ett uppenbart behov av Feministiskt självförsvar.

Sedan berättade jag hur han såg ut. Då cyklade han förbi, såklart, för han cyklade ju efter mig. Då pekade jag:

– Där, det är han.

Vakterna tittade:

– Jaha det var han.

Och så cyklade han förbi.

Vi stod där och pratade lite om det och så gick jag hemåt. Jag ringde till min sambo och bad henne komma och möta mig.

I hela min process i den situationen, handlade jag lugnt och hade strategier - hela tiden. Och det kändes realistiskt. Då kände jag att hela mitt handlingsutrymme här var en produkt av Feministiskt självförsvar och allt det som vi har pratat om under de här åren. Jag kände mig väldigt lugn i situationen. Den kunde ha blivit en grådaskig historia med hjärklappning och hets. Istället blev det som att lägga pusselbitar, ett tänkande. Det kändes bra. Kanske som militärer får tänka i krig, när man har överhängande hot om våld på sig, när man måste tänka strategiskt. Och kunna ta bakslag, om det skulle komma och vara beredd på det. (Åsa)

I stor tacksamhet
till Carina Tigervall för tålmodig handledning
till er som intervjuades med stor öppenhet
till er som på olika vis har hjälpt mig

Innehåll

1 Problemformulering	8
Mäns våld mot kvinnor	8
Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige	10
Problem att hitta lämplig teori.....	11
2 Syfte och frågeställningar	12
3 Bakgrund	12
Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige	13
Mer om innehållet i Feministiskt självförsvar	15
Kunskap om mäns våld mot kvinnor	15
Handlingsberedskap	16
Ökad självkänsla och systerskap	17
Icke-hierarkisk organisering.....	17
Exempel på vad Feministiskt självförsvar inte anses vara.....	18
4 Tidigare forskning	19
Sociala rörelser	19
Begreppet feministisk pedagogik	22
5 Teori	23
Nya sociala rörelser	23
6 Metod	25
Kvalitativ metod	25
Metodens styrka och svaghet	25
Urval.....	26
Intervjuerna	26
Bearbetning av data.....	27
Stödjande data	28

Min relation till ämnet.....	29
Deduktion och induktion.....	29
Tillförlitlighet.....	30
Validitet.....	31
Etiska överväganden	31
Uppsatsens omfång	32
7 Resultat och analys relaterat till teorin.....	32
Social konflikt.....	33
Komplex bild av fienden.....	34
Konfliktens politiska status och karaktär	36
Förändringspotential	38
Symbolisk kamp eller konkret handling	41
Makt över kunskapsspridningen	43
Makt över kunskapsspridningen i relation till systemet.....	44
Makt över kunskapsspridningen i relation till massmedia.....	46
Rörelsens inre processer.....	52
Solidaritet och tillhörighet.....	52
Mer om systerskap och individens egenvärde	59
Organisering och makt över kunskap.....	61
Feministisk pedagogik	62
8 Fördjupad analys	67
9 Fortsatt forskning	71

1 Problemformulering

I det här avsnittet presenterar jag området som studeras i uppsatsen. Jag redogör också kort för hur mina svårigheter att finna tidigare forskning har påverkat studiens syfte.

Mäns våld mot kvinnor

Våld mot kvinnor är ett av de allvarligaste hoten mot kvinnors hälsa enligt en rapport 2013 från Världshälsoorganisationen WHO. Globalt sett så har cirka 35 procent av kvinnorna blivit utsatta för fysiskt eller sexuellt våld någon gång i livet. Den vanligaste förövaren är en man kvinnan har eller har haft en relation med. Detta framgår i den färskaste statliga utredningen *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck - Slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor* (SOU 2015:55).

För svenska förhållanden konstateras det i utredningen att antalet polisanmälda sexualbrott ökade med 13 procent i Sverige år 2014. 19700 stycken anmäldes, varav ofredande 9250 och våldtäkt 6620. Av dessa var 3150 våldtäkt mot barn i åldern 0-17 år, där 92 procent var flickor. Vid våldtäkt mot person över 18 år var andelen kvinnor 99 procent. Av de misstänkta förövarna av sexualbrott var 98 procent män (SOU 2015:55).

Mörkertalet kring sexuella övergrepp är stort. Det framkommer bland annat i WHO:s rapport. Enligt den har cirka fem procent av utsatta kvinnor och en procent av utsatta män gjort en polisanmälan (SOU 2015:55).

En stor del av problematiken mäns våld mot kvinnor består i fysiskt och psykiskt våld och hot om fysiskt våld från en man som kvinnan har eller har haft en relation med. Det framgår i utredningen att mer 200 kvinnor har dödats av en närstående man sedan år 2000 och att under 2013 dödades så många som 26 kvinnor. (SOU 2015:55)

"Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem som orsakar våldsutsatta kvinnor och barn stort fysiskt och psykiskt lidande", konstateras det i utredningen och vidare att "våldet är mycket

samhällsekonomiskt och socioekonomiskt kostsamt och att kostnaderna kvarstår under lång tid". (SOU 2015:55)

Mäns våld mot kvinnor är på den politiska dagordningen. Under senare år har ökade satsningar gjorts för att motverka våldet. Kunskapen har ökat. Ändå slår utredningen fast att samhället inte fullföljer sin uppgift att skydda kvinnor och att motverka våld i nära relationer:

"Det dödliga våldet är ofta kulmen på en lång period av hot och våld mot kvinnan som ofta även har varit känt inom olika myndigheter. Flera granskningar av det dödliga våldet mot kvinnor har gjorts som bl.a. visar att myndigheter haft kännedom om offren men inte agerat för att ge stöd och skydd." (SOU 2015:55)

Samhället kommer också till korta i att stötta flickor och kvinnor som har blivit utsatta för sexuellt våld. De instanser som finns att vända sig till har oftast inte detta som specialitet. Hur stor beredskapen och kunskapen är att ge adekvat hjälp varierar stort inom landet. (SOU 2015:55)

I utredningen föreslås en rad olika åtgärder, som jag av utrymmesskäl inte kan gå så djupt in på i denna uppsats. Det som lyfts fram är vikten av att erkänna mäns våld mot kvinnor som en brottslig handling, där någon är brottsoffer och någon är förövare. Utredningen föreslår en mer enhetlig linje nationellt, att utöka stödet till utsatta och att vända sig till män och pojkar för förebyggande medvetandehöjning och ökat ansvarstagande. (SOU 2015:55)

Utredningen lyfter fram den ideella sektorn som en viktig kompensation för samhällets tillkortakommanden. Tjejjourer, ungdomsjourer, kvinnojourer och brottsofferjourer nämns både som kompetenshöjande och psykosocialt stöd med verksamhet i hela landet. (SOU 2015:55)

Kvinnjourer och tjejjourer ses med andra ord som väl kända och etablerade organisationer. Bildandet av kvinnojourer i Sverige var en reaktion mot mäns våld mot kvinnor. Den äldsta sammanslutningen som bildades 1984 är Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks. Den första ordföranden för Roks var Ebon Kram. På ett föredrag som arrangerades av Kvinnopolitiskt forum på ABF i Stockholm 2008 berättade hon att det vid bildandet inte var självklart att en riksorganisation var den rätta vägen. Långa och många diskussioner föregick omröstningen. Valet stod mellan att värna om handlingsfriheten i att inte formalisera sin organisation och att skapa en

traditionell riksorganisation med större möjligheter att göra sig gällande i landet.
(Kram 2008)

Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige

I min uppsats vill jag undersöka en annan verksamhet som har kommit till som en reaktion mot mäns våld mot kvinnor, nämligen Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. Det startade 1993 och nybildades 1996 i syfte att öppna upp för fler deltagare (Källa: Inbjudan till den första träffen i november 1996). År 1978 bildades en föregångare; den första gruppen av Feministiskt självförsvar i modern tid i Sverige. Den startades av Catharina Calleman (Calleman 1996) med inspiration från en vistelse i USA. Det bildades en träningsgrupp med några av de första kursdeltagarna. Några av dem blev också instruktörer. Calleman själv ingick i den gruppen (ibid.). Nätverket för Feministiskt självförsvar har hämtat mycket inspiration från detta kollektiv. Till skillnad från kvinnojoursverksamhet, så har det aldrig bildats någon formell riksorganisation för Feministiskt självförsvar i Sverige. Valet har istället fallit på att organisera sig utan formella ramar. Jag själv är en av initiativtagarna till Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige och har personligen varit närvarande från och med 1993. Min relation till ämnet kommer jag att behandla mer i avsnittet för metod.

Både kvinnojoursverksamheten och Feministiskt självförsvar uppstod som sociala rörelser i reaktion mot samma olösta samhällsproblem, mäns våld mot kvinnor. Det är stora skillnader i hur dessa rörelser har utvecklats. Det framkommer i ovan nämnda utredning att kvinnojourrörelsen framgångsrikt har etablerat sig som märkbara opinionsbildare kunskapsspridare - de blir ju bland annat refererade till i regeringens utredning (SOU 2015:55). Dessutom erkänns kvinnojourernas stödverksamhet som ett betydande och etablerat socialt arbete inom den ideella sektorn (ibid.).

Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige har det dock varit relativt tyst om i den offentliga debatten och gruppens arbete har inte uppnått samma status som socialt arbete. Med min egen erfarenhet av att det finns mycket kunskap och djupt engagemang inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige, och att gruppen ändå inte tillskansat sig någon etablerad position som opinionsbildare och socialarbetare, finner jag det intressant att försöka nå en förståelse av denna

sociala rörelses inre logik och ordning. En kvalitativ intervjustudie strävan att söka efter utövarnas egen förklaring till det de gör bedömer jag som lämpligt tillvägagångssätt för detta.

Problem att hitta lämplig teori

Inledningsvis så var min förförståelse att Nätverket för Feministiskt självförsvar är en social rörelse. När jag sedan började söka efter adekvat forskning i området, fann jag ingen. Detta trots att fältet sociala rörelser är väldigt omfattande och mångfasetterat. Det fanns mycket som jag kände igen och som jag till viss del kunde relatera till Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. Men det gick ändå inte riktigt ihop.

Jag har valt ut tre olika exempel på forskning om sociala rörelser för att åskådliggöra vad jag ställdes inför. Det första är *Sociala rörelser i en ny tid* av Eyerman, Ron & Andrew Jamison (2005). Här rör sig intresset kring sociala rörelser och etablissemangets ömsesidiga påverkan, liksom verktyg att påverka "massorna". Eftersom jag var intresserad av att hitta in i organisationens inre bevekelsegrunder, så hade jag inte mycket att hämta här. Dessutom gjorde jag bedömningen att en forskning med den inriktningen inte skulle hjälpa mig att finna svar på varför det är så tyst kring Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige.

Mitt nästa exempel är Cathrin Wasshede's avhandling *Passionerad Politik - Om motstånd mot heteronormativ könsmacht* (2010). Här ligger mycket av fokus på inbördes relationer medlemmar emellan och hur normer utvecklas inom en social rörelse, men inte med så stort intresse för utformningen av organisering och metoder och då inte heller förklaringar till dessa.

I Anna Olovsson's avhandling, *Maskulinitet i feminismens tjänst Dragkingande som praktik, politik och begär* (2014) ikläder sig den sociala rörelsens medlemmar roller och rör sig bokstavligen på scen och utanför genom att använda vardagens olika utrymmen som scen för att utmana samhällets normer kring könsidentitet. Denna medvetna strategi att ständigt söka möte med omgivningen låg långt ifrån att inte synas. I avhandlingen finns dock ett intimt inre perspektiv i det som rör hur medlemmarna har uppfattats av andra och hur de

själva har påverkats av denna. Fortfarande är perspektivet inte riktigtrelevant, då det inte fullt ut berör inre organisationsformer på det vis jag skulle vilja.

Jag befann mig alltså i ett läge där jag kunde känna igen mycket av Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige i forskningen om sociala rörelser och ändå inte hittade just det fokus som jag letade efter för att undersöka de inre processernas metoder för organisering och lärande. Detta fick mig att vilja söka grundligare efter hur en grupp som Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige kan förstås som en social rörelse. Jag kom fram till att det var detta jag ville undersöka. Jag ville också fortfarande undersöka hur det kommer sig att medlemmarna inte gjorde sig hörda som representanter för gruppen i den allmänna debatten. Jag valde med dessa förutsättningar att först göra intervjuer och utifrån dem fortsätta leta efter en lämplig teori. I samband med detta fann jag *Nomader i nuet, Sociala rörelser och individuella behov i dagens samhälle* av Alberto Melucci. Den trängde in på djupet av det jag letat efter - grupperns mål och mening i handlingar och organisationsformer.

2 Syfte och frågeställningar

Jag vill med denna studie ta reda på hur Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige kan ses som en social rörelse. Detta vill jag utforska med hjälp av följande frågeställningar:

- Vad är Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige, såväl till organisationsform och innehåll som i mål och mening?
- Kan Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige ses som en social rörelse?
- Hur kommer det sig att utövarna inte hörs och syns i debatten som representanter för Nätverket för Feministiskt självförsvar?

3 Bakgrund

I detta avsnitt presenterar jag *Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige*. Min avsikt är att introducera ämnet för läsaren så tidigt som möjligt.

Presentationen är gjord med huvudsaklig utgångspunkt i den empiri jag har samlat in i form av intervjuer. Jag hade stora bekymmer med hur jag skulle sammanställa detta avsnitt och hur jag skulle redogöra för källorna. För att göra det så sammanhängande och rättvisande som möjligt, valde jag att göra en enhetlig text. Sedan bad jag intervjupersonerna och flera andra medlemmar att läsa igenom texten för att försäkra mig om att den var representativ. Därför kommer jag inte att ange specificerade källor det här avsnittet utom vid ett undantag; jag har även vid ett tillfälle använt en amerikansk instruktör i Feministiskt självförsvar, Janesa Kruse (1994/2009) som källa, men anger det tydligt i texten.

Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige

Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige är inte en formell förening, utan just ett nätverk i bemärkelsen att det är öppet för enskilda kvinnor som vill träna sig i feministiskt självförsvar i lokala grupper i landet. Några av dessa arbetar också som instruktörer och ger kurser i Feministiskt självförsvar. Den som en gång har deltagit på en träff inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige räknas som medlem. Det händer också att kvinnor som är del av en lokal träningsgrupp ser sig som medlemmar, även om de aldrig har deltagit i några träffar. Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige startades för att motverka en kommersialisering som hade skett av Feministiskt självförsvar under en längre tid. Feministiskt självförsvar ansågs ha separerats från dess tidigare gräsrotskultur.

Förutsättningen för att Feministiskt självförsvar ska ses som just *feministiskt* självförsvar, är att det är en verksamhet uteslutande av och för kvinnor. Det ska utvecklas, hållas och tränas av kvinnor på kvinnors egna villkor. Kurser hålls även åldersanpassat för flickor. Informanterna talar om tre delar som ”alltid måste finnas med”. Samtidigt säger de att delarna flyter in i varandra. Senare i avsnittet beskrivs innehållet i dessa ytterligare:

1. Kunskap om mäns våld mot kvinnor
2. Handlingsberedskap mot mäns våld mot kvinnor
3. Ökad självkänsla och systerskap som bas i motståndet mot mäns våld mot kvinnor

Verksamheten kan huvudsakligen delas upp i fyra olika delar. Det är den första delen som riktar sig utåt till kvinnor i form av kurser. De tre sista delarna är öppna

för kvinnor som genomgått introduktionskurs och kan ses som en mer intern verksamhet. I händelse av att kvinnor vill fortsätta fördjupa sig i Feministiskt självförsvar, men inte vill delta i just Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige finns det ett stående erbjudande om att stödja igångsättandet av nya fristående sammanhang:

1. *Kurser riktade till alla kvinnor och flickor:* Instruktörer i Feministiskt självförsvar ger huvudsakligen introduktionskurser som omfattar 12 klocktimmar, fördelade på en tvådagarskurs eller en terminskurs. En introduktionskurs ska till innehåll och form ge en god känsla för vad Feministiskt självförsvar innebär och ge en bild av hur det kan vara användbart i den egna vardagen. Men kursen ska även ge en inledande kunskap om alternativa former för lärande och organisering. Kurser för flickor är anpassade efter åldersnivå. Det hålls också fortsättningskurser med repetitioner och fördjupningar. Presentationer hålls på ungefär tre timmar. Även om instruktörerna strävar efter att deltagarna ska få med sig användbara strategier t, så betonar de att det inte är en kurs som kan täcka allt.
2. *Ledarfri träning i vardagen:* Den som har genomgått en introduktionskurs, har möjlighet att delta i ledarfri träning, som till största delen sker i små lokala grupper med stabila sammansättningar. Medlemmarna tar gemensamt ansvar och turas om att hålla i innehåll och organisation. Här blir de alternativa organisationsformerna väsentliga, liksom den grundläggande insikten om vad just Feministiskt självförsvar innebär. Man försöker säkerställa att de som kommer med har gått introduktionskurs för att veta vad de ger sig in i och ha en egen grund att stå på. Ledarfria grupper har behov av en tids stöd för att komma igång, men tanken är att alla deltagare efterhand ska vara med och bidra ungefär lika mycket till allt som sker i gruppen.
3. *Instruktörskollektivet:* Instruktörerna ska ha kompetens för sin uppgift. Sammanfattningsvis ska man kunna förvänta sig av en instruktör att hon ska ha haft en egen djupgående läroprocess inom alla aspekter av Feministiskt självförsvar. Hon ska ha "läkt" sina egna sår tillräckligt mycket för att kunna hantera sådant som kommer upp i gruppen. Hon ska också ha granskat sina egna fördomar och värderingar. Hon ska

kunna ta ansvar för kursernas struktur och innehåll, och ha utvecklat stor pedagogisk färdighet. Samtidigt innebär hennes professionella ansvar att hon ska introducera feministisk pedagogik. Deltagarna ska få verktygen till att öka medvetenhet och kunskap om sig själva och villkoren i sin vardag. Under en kurs ska deltagare också ha fått en känsla för vad organisering med en platt struktur kan innebära.

4. *Nätverksträffar*: Ett par gånger varje år träffas de som tränar ledarfritt från hela Sverige för att ha ett utbyte och på så vis utveckla Feministiskt självförsvar, både inom de ledarfria grupperna och inom kursverksamheten som är instruktörsledda. Den som inte har tillgång till någon grupp på sin ort kan ändå delta, men alla ska ha gått minst en instruktörsledd introduktionskurs på minst 12 timmar.

Mer om innehållet i Feministiskt självförsvar

Kunskap om mäns våld mot kvinnor

Information som till exempel forskning och inspiration till metoder inhämtas från olika håll utanför verksamheten. Därför går det att känna igen mycket av innehållet. Det som är viktigt för utövarna är att utformningen ska ske i enlighet med deras egna syften. Varje deltagares egna erfarenheter och åsikter är centrala i verksamheten, liksom deras möjligheter att individuellt dra egna slutsatser. Därför anpassas formerna efter detta och de influenser som inte går att anpassa används inte. Genom alla delar av Feministiskt självförsvar pågår ett gemensamt skapande av kunskap. Målet är dock inte att hitta gemensamma ståndpunkter. Kvinnor uppmuntras istället att komma till egna slutsatser. Exempelvis lyfts kunskap om hur mäns våld mot kvinnor ser ut jämfört med vad kvinnor oftast är rädda för. Denna faktapresentation och analys följs sedan upp med att alla deltagare kommer till tals och relaterar till egna erfarenheter. En *runda* är en samtalsform som används mycket inom Feministiskt självförsvar. Den går ut på att var och en får möjlighet att tala utan att bli avbruten eller bedömd. För att få möjlighet till en fördjupad förståelse och för att inte någon ska försvinna i mängden, bildar man ofta mindre grupper av de stora. Dessa kallas *basgrupper*: Basgrupper kan också vara en grupp som man återkommer till regelbundet i vardagen, som en pågående

process. Andra former av samtal och grupper nämns också, men med liknande syften.

Handlingsberedskap

En viktig del av den kunskap som genereras inom Feministiskt självförsvar handlar om hur mäns våld mot kvinnor ser ut i verkligheten och hur kvinnor har lyckats freda sig. Instruktorernas praktiska kompetens utvecklas genom att de slipar på tekniker och strategier, men de strävar hela tiden efter att relatera dessa till ”verkliga kvinnors erfarenheter i verkligheten”. Den amerikanska instruktören Janesa Kruse har gjort en överskådlig sammanställning över varierande strategier som kvinnor använt sig av för att undvika och freda sig mot olika sorters kränkningar. Hon är den enskilda instruktör som jag har lyckats identifiera som den som har haft ett avgörande inflytande över den riktning Feministiskt självförsvar har tagit i Sverige vad gäller verbalt, mentalt och fysiskt självförsvar. Därför finner jag det lämpligt att låna hennes beskrivning här. Hon har delat in strategierna i sex olika huvudkategorier (Hämtat från workshop m J K, Holland 1994 samt mejlkontakt 2009.):

1. *Flykt*, att undvika eller ta sig ifrån hotfulla situationer eller personer.
2. *Icke-verbal gränssättning*, att använda sig av till exempel kroppsspråk och attityd.
3. *Verbal gränssättning*, att till exempel bestämt säga nej, eller luras och manipulera.
4. *Fysiska tekniker*, att till exempel skrika, slå och sparka.
5. *Tillfällig underkastelse*, att spela död eller underkasta sig i väntan på tillfälle att göra motstånd eller fly.
6. *Synliggörande*, att till exempel be om hjälp, berätta för andra eller polisanmäla.

Från här i avsnittet utgår jag åter från empirin i mina insamlade data. Metoderna som används för att träna handlingsberedskapen kallas för *situationsträning*. Dessa övningar bör inte blandas ihop med ”rollspel”, då fokus i situationsträningen ligger på att deltagaren provar olika strategier att hantera en situation *som sig själv* och inte låtsas gå in i någon annans roll, samt att de inte

spelar ett spel, utan utforskar sina möjligheter i *realistiska situationer*. Här iscensätts situationer, där deltagarna kan göra övningar för att bli medvetna om sina egna gränser och träna sig på att upptäcka rädsla och andra varningssignaler om att något inte stämmer (*känna-övning*), träna på olika strategier att markera dessa gränser och skydda sig mot eventuella kränkningar (*förändringsövning*), samt att träna sig på att fullfölja ett försvar trots att det tar emot (*viljeträning*). Uppföljande samtal om de erfarenheter som gjorts i situationsövningen är minst lika viktig som övningen i sig.

Ökad självkänsla och systemskap

Grunden för att sätta gränser och försvara sig är insikten om att ”jag har rätt att försvara mig och jag är värd att försvara!”. Den som inte känner att hon är värd att försvara kommer också att ha svårare för att skydda sig i en utsatt situation. Kvinnor och flickor behöver värdesätta sig själva och varandra mer. Att tillsammans skapa en mer positiv kvinnosyn ingår i det som kallas systemskap.

Icke-hierarkisk organisering

Feministisk pedagogik är ett samlingsnamn för det som genomsyrar valen av organisering och pedagogik. Inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige strävar man efter en *icke-hierarkisk organisering*. Det innebär att de inte har någon ordförande eller ledare, utan istället strävar efter att ha en inre organisation som gör det möjligt för alla deltagare att ta del på lika villkor, både vad gäller rättigheter och ansvar. Att organisera sig i en platt struktur är ett sätt att skapa förutsättningarna för en jämlikhet inom sammanhanget, men har också som funktion att öka beredskapen för medlemmarna att göra aktiva val i vardagen och i den mån det finns intresse göra sig delaktiga i övriga samhället.

På det praktiska planet av organiseringen finns en strävan efter att skapa jämlika villkor för deltagarna. Ansvaret för träffarna roterar mellan medlemmarna. Ekonomiska kostnader hålls låga, men delas lika mellan deltagarna för allt som resor, lokaler, mat med mera. Det finns också en fond där medlemmar kan välja att lägga pengar för att på så vis möjliggöra för dem som saknar egen finansiering att delta.

På kurser och presentationer bör det dock inte råda någon tvekan om att instruktörerna bär ansvaret för form och innehåll. Här ligger snarare den icke-hierarkiska strävan i att en deltagare ska ges så stor chans som möjligt att förstå formerna och beredas en reell möjlighet att förhålla sig självständigt till det som sker på kursen. Bland annat betonas frivillighet genomgående i det att deltagare är fri att utan förklaring välja vilka övningar hon deltar i och att hon själv väljer vad hon vill dela med sig av om sig själv i gruppen. En del instruktörer väljer att arbeta i par. Det finns flera anledningar till varför många instruktörer väljer att inte arbeta ensamma; de kan fungera som ett levande exempel på samarbete mellan kvinnor och därmed utmana föreställningen om att kvinnor inte kan det; de kan motverka den personfixering som kan uppstå; de har varandra att luta sig mot i sådant som kan uppstå; de har chans att spegla varandras arbete och göra en samlad utvärdering. Instruktörer som arbetar ensamma är desto mer noggranna med att hitta andra metoder för att värna om den icke-hierarkiska inriktningen och för att ta hand om sådant som dyker upp i en grupp.

Exempel på vad Feministiskt självförsvar inte anses vara
Inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige anser utövarna att Feministiskt självförsvar såsom det utövas i nätverket, inte kan likställas med liknande verksamheter i andra grupper. Det gäller självhjälpsgrupper, som till formen kan tolkas likartade på grund av att det ofta används rundor som metod. Till skillnad från Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige, så har ofta självhjälpsgrupper ingen uttalad politisk grund och det görs ingen gemensam politisk analys. Feministiskt självförsvar har absolut ett syfte att stärka individer i den underordnade gruppen kvinnor, men utövarna tar avstånd från att ses som ett empowermentprojekt, då dessa anses ha syftet att någon utifrån kommer in och ska hjälpa människor från en annan grupp än den egna, samt att benämningen empowerment ofta används i kommersiellt eller politiskt syfte. Samtidigt som utövarna säger att de utför ett socialt arbete, ser de sin roll som något annat än "socialarbetarens", bland annat för att de inte utför ett uppdrag åt staten, utan delvis ser sig som ett alternativ eller ett motstånd till den. Inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige trycker utövarna på att individen har ansvar för sin egen process. Detta både för att inte väcka trauman till liv som inte går att

hantera och för att det i sig utgör en träning att lita på sitt omdöme att göra egna val och ta ansvar för sina handlingar i vardagen. I relation till detta uttalar instruktörer vid varje kursstart att Feministiskt självförsvar kan ha samma verkan som till exempel psykoterapi, men att det inte är det.

4 Tidigare forskning

I det här avsnittet ger jag exempel på forskning om sociala rörelser. Jag hamnade i svårigheter, då ämnet studien handlar om, organisering kring Feministiskt självförsvar, har visat sig vara utforskat och det tog lång tid att finna någon lämplig forskning kring sociala rörelser. I sökning efter forskning om Feministiskt självförsvar, så fann jag endast en kandidatuppsats av Anna Åkesson (2005), *Feministiskt självförsvar – för eller emot*, som handlar om argumentation kring Feministiskt självförsvar och berörde inte de interna angelägenheterna alls.

Sociala rörelser

I sökningen efter forskning om sociala rörelser, var resultaten det omvända. Det finns väldigt mycket skrivet om sociala rörelser. När jag sökte efter adekvat forskning kunde jag först inte förstå varför jag inte lyckades träffa rätt - bortsett från att det är ett brokigt och omfattande och för mig nytt forskningsfält. Efter hand började jag förstå att det mesta av forskningens fokus ligger på samspelet mellan sociala rörelser och omgivningen. Det jag behövde var dels böcker som på ett grundläggande sätt berörde vad sociala rörelser kan vara och som också belyste dess inre processer mer, vilket var svårt att finna i den forskning jag stötte på. Jag väljer att här exemplifiera med forskning som har viss emfas på inre processer, om än i mindre utsträckning jämfört med vad jag valt att betona i min uppsats.

I *Sociala rörelser i en ny tid*, Ron Eyerman & Andrew Jamison (2005), lägger man tonvikten på den ömsesidiga påverkan mellan social rörelse och etablissemang. De lyfter fram att många av de idébärande personerna inom sociala rörelser ofta har bildat sin politiska uppfattning med hjälp av utbildning och forskning inom universitetets ramar. Likaså visar de att personer inkorporerar sina insikter från sociala rörelser i universitetssammanhang och på så sätt bidrar till kunskapsutvecklingen där (Eyerman & Jamison 2005). De visar på liknande

ömsesidig påverkan mellan den politiskt etablerade sfären och alternativa rörelser (ibid.). De visar också att sociala rörelser skapar kulturer och ritualer, där sådant som utmanar traditioner och inspirerar till förändring sammanflätas med det traditionella och välbekanta. Det gör att stora massor kan ta det nya till sig genom att de är öppna mot det redan kända (ibid.). Det här leder till att samhällen tillsammans med förnyelsen bär med sig och anpassar stora delar av sin historia, till delvis nya förståelseramar (ibid.). Musik är ett kraftfullt verktyg som kan appellera till känslor i sammanhanget (ibid.). Delaktighet lyfts fram som en viktig faktor i den sociala rörelsens process. Här minskar skillnaderna mellan de som har formell kunskap och de som har erfarenhetsbaserad kunskap och medvetenheten ökar bland flera. Genomgående ligger perspektivet på stora skeenden (ibid.). (Eyerman & Jamison 2005)

Där Eyerman & Jamison lägger tonvikt vid redan existerande normer och traditioner som en tillgång i sociala rörelsers strävan att uppnå förändring genom att väva samman dem i det nya budskapet, så framkommer redan existerande normer och traditioner som ett ständigt återkommande problem att försöka övervinna i Cathrin Wasshede (2010) avhandling *Passionerad Politik - Om motstånd mot heteronormativ könsmacht*. I den intervjuar hon unga aktivister från olika grupperingar rörelsekulturer i Göteborg. Hon tittar på hur dessa aktivister formerar sitt motstånd mot rådande normer vad gäller kön och sexualitet (Wasshede 2010). Avhandlingen lyfter bland annat upp frågan om de inre strukturerna i rörelsekulturen. Wasshede påvisar att olika maktmönster har uppstått (ibid.). Bland annat har man inte lyckats skydda sig mot just de normer och värderingar man egentligen avser att göra motstånd emot, utan har råkat importera dessa, som verkar som krafter i de inre mönstren av hierarkier som bildas (ibid.). I sin avhandling söker Wasshede bland annat förstå hur dessa uppstår och hur aktörerna hanterar dessa (ibid.).

I Anna Olovsson (2014) avhandling, *Maskulinitet i feminismens tjänst Dragkingande som praktik, politik och begär* kommer det fram hur det traditionella och normativa används som utmaning i form av att kvinnor ikläder sig en maskulinitet. Här är det människor som biologiskt uppfattas som kvinnor, som går in i en maskulin roll. Det är ett slags föreställning, som kan ske både på en faktisk teaterscen, men dragkingar kan också använda vardagens sfär som scen (ibid.). Dragkingar har en feministisk agenda och vill synliggöra att det vi

tillskriver olika biologiska kön inte är medfödda utan skapade (ibid.). Dragkings har både som syfte att utmana och förändra omgivningen och att utforska sitt eget individuella varande och expandera förståelsen för vilka inneboende och samhälleliga möjligheter de själva har (Olovsson 2014). Även om dragkingande har feministiska syften, har det också utmanat tidigare feministiska föreställningar, där bland annat valet att leva som "kvinnoidentifierade" kvinnor/lesbiska sågs som ett effektivt hot mot den patriarkala manliga överordningen. Till viss del har en splittring uppstått mellan de två riktningarna (ibid.). Dragkings ser ofta sin egen verksamhet som politisk, där medvetenhet är det centrala verktyget, medan de uppfattar dragqueens som apolitiska nöjeshandlingar. Samtidigt framkommer det att dragkings i praktiken ofta uppfattas som ren underhållning (ibid.).

Nätverket för feministiskt Självförsvar i Sverige startade 1996, vilket gör att feministisk forskning som gjordes under 1990-talet kan vara extra relevant för den här uppsatsen. En feministisk förståelse av samhället är att män som grupp är överordnade kvinnor som grupp i patriarkatet. Hur denna ordning påverkar det sociala samspelet och är svår att nå bara genom politiska beslut belyses bland annat i Eva Lundgrens (1992) *Gud och alla andra karlar*, Carin Holmbergs (1999) *Det kallas kärlek* och Stina Jeffners (1997) *Liksom våldtäkt, typ* och Berit Ås (1982) *Kvinnor tillsammans, Hanbok i frigörelse*. Lundgren visar på hur misshandlande män rättfärdigar sina handlingar för sig själva och sina fruar med hjälp av egna religiösa övertygelser (Lundgren 1992). Hon menar att övertygelserna inte hade behövt vara religiösa, utan kunde ha varit baserade på till exempel tradition (ibid.). Detta rättfärdigar misshandlaren dominans och gör att både han och den utsatta upplever misshandeln som normal (ibid.). Holmberg menar att dessa normaliserande mekanismer inte enbart kan hittas i extrema relationer, utan frön till manlig överhöghet går att se redan i det som uppfattas som normala heterosexuella relationer (Holmberg 1999). Jeffner visar i sin avhandling om ungdomars uppfattning om våldtäkt hur bortförklaringar för och acceptans av våldtäkt ligger invävt i vår kultur. På tydliga frågor om våldtäkt är avståndstagandet otvetydigt, men när hon ställer exemplifierande frågor framkommer en mer komplicerad bild (Jeffner 1991). Den norska politikern och forskaren Berit Ås namnger ett mönster av nedvärderande sociala handlingar, som medvetet eller omedvetet används mot kvinnor eller personer i andra

underordnade grupper för att befästa just underordningen. Detta kallar hon härskartekniker och anger dessa som osynliggörande; förlöjligande; undanhållande av information; dubbelbestraffning; påförande av skuld och skam; objektifiering; samt våld och hot om våld. Dessa är enligt Ås sammanvävda i vardagens övriga interaktioner och är svåra att genomskåda. (Ås 1982, Brodén-Filipsson & Ås 1992).

Begreppet feministisk pedagogik

När jag letade efter tidigare forskning om Feministisk Pedagogik hittade jag en C-uppsats av Karin Sundbro och Gull Törnégren (1985). I mars 2012 gjordes uppsatsen tillgänglig på www.kvinnohojden.se med författarnas påminnelse om att Feministisk Pedagogik inte har fastlagda former. Feministisk Pedagogik syftar till att främja utveckling och växande och dess former bör också kunna växa och utvecklas (Sundbro & Törnégren 1985). I det perspektivet kan den här uppsatsen ses som ännu ett exempel på vad Feministisk Pedagogik *kan* vara.

Begreppet Feministisk pedagogik är hämtat från den danska kvinnorörelsen (Sundbro & Törnégren 1985). Inspiration från kvinnolägret på ön Femö har haft en stor betydelse för utformandet av Feministisk pedagogik inom Kvinnohögskolegruppen, som numera bland annat driver den feministiska kurs- och gästgården Kvinnohöjden i Dalarna (www.kvinnohojden.se). Många kvinnor som var aktiva i Feministiskt självförsvar på 1980-talet var också aktiva i att skapa Kvinnohögskolegruppen (Sundbro & Törnégren 1985).

Feministisk pedagogik ska enligt uppsatsen Feministisk pedagogik främja lärande och växande. Vilka former av organisering och metoder som används för detta bör inte ses som något statiskt, utan bör hållas fritt för att kunna anpassas efter vad som känns mest passande för situation och deltagare (ibid.). Något som gör uppsatsen problematisk i det här sammanhanget är att den beskriver *både* organisationer som själva använde begreppet Feministisk pedagogik och organisationer som inte gjorde det (ibid.). Det var alltså ett begrepp som tillskrevs grupper, utan att deras medlemmar själva benämnde det de gjorde "feministisk pedagogik". Jag har själv fått berättat för mig i första hand att en del organisationer som nämns i uppsatsen motsätter sig begreppet och inte anser att det är något lämpligt namn på det de anser sig göra. Därför väljer jag att förhålla

mig fristående till uppsatsen och istället fokusera på det som utövarna i Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige själva kallar Feministisk pedagogik och utforskar vad det innebär enligt dem. På så vis bidrar jag till ett exempel på vad Feministisk pedagogik kan vara.

5 Teori

Detta avsnitt utgör en kort introduktion till min valda teori, för att ange perspektivet i den här studien. Löpande kommer sedan begrepp och deras innebörder att presenteras i direkt anslutning till relevant data i avsnittet *Resultat och analys* relaterat till teorin. Anledningen till detta är att jag till en början inte fann någon adekvat teori för min studie, vilket gjorde att jag inledde med en induktiv ansats i att först göra intervjuer för att samla in data i syfte att använda dess innehåll till att utvinna teori. När jag sedan fann den teori jag kommer att presentera nu, så utvecklades det till en fortsatt växling mellan deduktion och induktion. Teorins innehåll ställs tema för tema vid sidan av intervjudata i en snarast jämförande studie. På så vis har redovisningen av teorin flätats samman med redovisningen av data och min analys, för att göra det så begripligt som möjligt. Mer om mitt tillvägagångssätt behandlar jag i studiens metodavsnitt.

Nya sociala rörelser

I sin bok *Nomader i nätet – sociala rörelser och individuella behov i dagens samhälle* menar Alberto Melucci (1991) att sociala rörelser är förändring genom kollektiv handling. Han använder sig av benämningen ”nya sociala rörelser” för att markera att en förändring hade ägt rum i hur människor valde att organisera sig i kampen för sociala och politiska rättigheter (Melucci 1991).

Begreppet ”sociala rörelser” började användas inom sociologin under 1800-talet med betydelser som social förändring och kollektiv aktör. För att förstå innebörden av Meluccis ”nya sociala rörelser” bör man först titta på samhällets historiska utveckling. (Melucci 1991)

Fram till någon gång under 1900-talets senare decennier var samhällets ordning enklare i strukturerna av sociala relationer och maktförhållanden. Under industrialismens era var de konflikter som upplevdes som avgörande för

människors levnadsvillkor enklare att definiera och ena sig kring. Det var förutsättningen för att till exempel de stora arbetarrörelserna kunde växa och vara starka; en stor del av befolkningen levde under villkor som var likartade och behoven av förändring och förbättring sammanföll (Melucci 1991). Vem som var motpart eller ”fiende” i intressekonflikterna upplevdes oftast som självklart. Den gemensamma klassidentiteten kunde gå före eventuella olikheter. Samhällets homogenitet och tydliga intressekonflikter gjorde att massrörelser med övergripande gemensamma och generella mål kunde växa sig starka (ibid.). Melucci menar att vi har lämnat den typen av samhälle bakom oss för alltid. Numer lever vi i ett myller av olika tillhörigheter och intressen (ibid.). I denna *mångfald och komplexitet* har man inte längre samma möjlighet att enas i stora massrörelser och därmed vara en politisk kraft (ibid.). Dessutom menar Melucci att visionerna om de stora enhetliga förändringarna, där ett stort förtryckande system skulle ersättas av ett lika stort men mera rättvist system, har orsakat stora lidanden (Melucci 1991). I de nya sociala rörelserna kan man känna igen traditioner från äldre tiders. En anpassning av dem har dock skett till dagens villkor och de har kombinerats med helt nya inslag (ibid.). Melucci såg att denna skiftning mot ökad komplexitet som hade ägt rum var en fortgående process som också ledde till alltmer flytande gränser vad gäller bland annat tillhörighet och maktfördelning i samhället (Melucci 1991).

Begreppet ”Nya sociala rörelser” upplevdes av många som besvärligt redan när boken kom ut 1989. Det blir inte mindre problematiskt nu när det har gått mer än tre decennier sedan dess. Jag har funderat på att föreslå ett annat begrepp, men har helt enkelt inte hittat något lämpligare. Möjligen skulle ”mångfaldens sociala rörelser” vara det mest träffande begreppet, vilket kommer att framgå i min genomgång. I fortsättningen kommer jag att enbart använda ”sociala rörelser” som begrepp, då det torde vara tydligt att studien behandlar ett samtida fenomen som jämförs med Meluccis beskrivning av vad som kännetecknar sociala rörelser sedan komplexiteten ökat (Jfr Melucci 1991).

6 Metod

I detta avsnitt redogör jag för mitt metodval och de förtjänster och begränsningar det medför. Jag resonerar kring svårigheterna jag stött på i att utforska ett fält som det inte finns någon självklar aktuell forskning att relatera till. För att fullfölja min ambition att undersöka Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige, har jag som jag redogjorde för i problemformuleringen varit tvungen anpassa syftet efter detta. Det har även fått konsekvenser för metodvalen och jag har varit tvungen att genomföra studien utifrån pragmatiska skäl, då jag började med intervjuer och sedan fann en lämplig teori.

Kvalitativ metod

Med den här studien ville jag nå en djupare förståelse för Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige och har valt kvalitativ metod (jfr Bryman 2011).

Metodens styrka och svaghet

Genom kvalitativa intervjuer kan jag ta del av individernas egna berättelser, jag får även tillgång till att göra tolkningar och nå en djupare förståelse (jfr Bryman 2011). Detta ger en djupare förståelse för det jag vill undersöka (jfr Bryman 2011). Det personliga mötet i en intervju kan främja informantens öppenhet och ge ytterligare värdefull data (jfr Bryman 2011). Jag har valt semistrukturerade intervjuer, vilket jag går in på mer i stycket nedan. En nackdel med detta är att det innebär en viss styrning av intervjun och risken finns att det som är väsentligt för informanten inte kommer fram (Bryman 2011). Den kvalitativa intervjun går inte att generalisera på ett sätt som går att göra med kvantitativa metoder (ibid.). Just i det här fallet är en individens egen mening viktigare att få fram än antal, frekvens och statistik. Däremot skulle det finnas ett stort värde i att senare försöka göra en delvis kvantitativ studie med ett större antal kvinnor som tagit del av Feministiskt självförsvar såsom det utövas i Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige och på så vis kunna titta på konsekvenser och samband.

Urval

Jag har begränsat antalet intervjuer till tre. Jag valde att göra längre och mer inträngande intervjuer istället för att göra flera, samtidigt som jag var öppen för att genomföra fler ifall det visade sig behövas. I en kvalitativ studie påverkas studiens syfte urvalet av informanter (Kvale 1997/2009). I mitt syfte ingår att nå förståelse för meningen med individernas val i utformningen av Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. Jag använde mig av ett strategiskt urval med kriterierna att de jag intervjuade skulle ha varit aktiva ganska länge inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige, själva skulle träna för sin egen skull i en lokal ledarfri träningsgrupp, samt skulle ha en längre erfarenhet av att arbeta professionellt som instruktörer. Det var ett 30-tal personer uppfyllde dessa kriterier. Till viss del blev det ett bekvämlighetsurval, då jag bestämde mig för att fråga runt tills dessa att jag hade fått tre personer som ställde upp (jfr Bryman 2011). De tre första jag frågade gjorde det. Efter att jag gjort en bedömning av de tre intervjuerna, bestämde jag mig för att fler intervjuer inte skulle tillföra nya uppgifter för undersökningens syfte. Jag hade tagit inledande kontakt med personer som av olika anledningar valt att lämna Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige, för att blottlägga sprickor i verksamheten, men jag insåg att jag var tvungen att begränsa mängden ny data. Dessutom hade informanterna redan visat sig öppna nog att belysa dilemman, problem och konflikter, som jag sedan av utrymmesskäl varit tvungen att lämna utanför denna sammanställning. (Bryman 2011)

Intervjuerna

I det läget då jag ännu inte hade hittat någon aktuell forskning att relatera ämnet Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige, lät jag mig inspireras av forskningsmetoden grundad teori på så vis att jag insåg att det går att söka data innan det finns en vald teori att utgå ifrån (Glaser 2010). Detta gjorde att jag satte igång med intervjuarbetet. Datainsamlande genom grundad teori görs så fritt från förförståelse som möjligt med siktet inställt på att förstå vad gruppens angelägenhet är och vad de gör för att uppfylla den. Enbart öppna icke-styrande frågemetoder används i intervjuer. Att transkribera hela eller delar av intervjuer rekommenderas inte (ibid.). Då detta var obekant för mig, vågade jag mig inte på

ett så öppet förhållningssätt. Istället hemföll jag åt det mer välbekanta och genomförde semistrukturerade intervjuer (Bryman 2011).

Jag valde semistrukturerade intervjuer av flera skäl. Dessa ger chans till så öppna frågor och flexibla och fria svar som möjligt och rymmer samtidigt möjligheten att styra frågorna till att innehålla samma önskade teman i samtliga intervjuer (jfr Bryman 2011).

Jag är själv en del av Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. Jag bedömde att semistrukturerade intervjuer skulle utgöra ett skydd mot att min förförståelse skulle bidra till att göra intervjuerna otydliga; jag kunde använda intervjuguiden som en checklista som stöd för att kontrollera att jag frågat det jag avsett (jfr Bryman 2011). Genom att ha tänkt igenom stödfrågor innan, hade jag med mig formuleringar som signalerade att jag var öppen även för kritik mot verksamheten för att motverka artiga svar. Som inledning till varje intervju påtalade jag det faktum att de kände mig och bad dem reflektera vad det kunde innebära för dem i syfte att minska risken för anpassade svar.

Intervjuguiden innehöll dubbelkontrollerande frågor på så vis att det mesta belystes ur olika aspekter, även detta för att skydda mig från att tolka svar utifrån min egen förförståelse. Resultatet blev att intervjuerna blev väldigt långa. Intervjupersonerna gav vid ett flertal tillfällen uttryck för att de ansåg att de redan hade "svarat på detta". Ändå gjorde de sitt bästa för att tålmodigt svara ännu mer utförligt. Som avslutning bad jag informanterna att berätta hur de upplevt intervjun. Samtliga informanter var trötta efter så lång utfrågning. Samtidigt uppgav de att de var nöjda med att ha getts möjligheten att ge ordentliga svar. De uppgav också att frågeställningarna hade varit relevanta och täckt in det de själva ansåg viktigt.

Bearbetning av data

Bryman (2011) tar upp nackdelen med att transkribera samtliga intervjuer i sin helhet, innan analysarbetet börjar; textmassan kan växa till ohanterlighet. Jag valde dock att transkribera samtliga intervjuer i sin helhet och upplevde att det gav mig en god överblick. Jag valde sedan att skriva om dem till mer läsvänliga texter (jfr Bryman 2011). Jag behöll deras ordval och meningsbyggnad så långt det gick. Jag ändrade enbart på dialektala och personliga uttryck samt specifika

detaljer i deras berättelser. Detta för att inte röja deras identiteter, då jag lovat dem anonymitet. Jag har sedan låtit andra medlemmar i Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige ta del av data utan att röja informanternas identitet. Detta för att kontrollera om intervjuerna kan anses vara representativa.

Transkriberingarna använde jag sedan till kodning genom att klippa och klistra i ordbehandlingsprogram och testa att gruppera data som hade inbördes samband tillsammans i olika teman med undergrupper (Jfr Bryman 2011). Här hade jag nytta av den semistrukturerade intervjun i att det fanns teman från början. Samtidigt fick jag bekräftat att de olika frågeteman belyste samma frågeställningar från olika vinklar, det gick att "korsa" kodningen och få samma svarsteman från olika frågeteman. Detta gav ökad intern tillförlitlighet och validitet. Fyra huvudteman utkristalliserades i syn på och relation till samhället; val av intern organisering och metoder och grunderna till dessa; synen på vad det innebär att vara instruktör; samt ett flertal starka personliga berättelser som visar på hur Feministiskt självförsvar har påverkat informanternas liv långt utöver att freda sig mot ett överfall.

Det var först här som en avgränsning i studien uppstod. Det var lockande att släppa frågan om sociala rörelser avseende organisation och innehåll för att istället välja riktningen att visa på vilka konsekvenser Feministiskt självförsvar kan få i kvinnors liv. Men när jag funderade på det, så insåg jag att det verkade mer logiskt att som ett första steg försöka nå en förståelse av vad Nätverket för Feministiskt självförsvar är innan jag studerade dess konsekvenser. De personliga berättelserna fick jag lämna och fokusera på de andra temana istället. I dessa teman fann jag kategorier, som till slut skulle leda mig till Meluccis teori om nya sociala rörelser. Jag sökte på internet och pratade med andra om mina data. Till slut var det en person som gav mig tipset. Jag hade sett otaliga referenser till Melucci i mitt letande, men den hade enbart behandlats i relation till det som togs upp i de olika studierna. Efter att jag fått tipset tog jag mig en grundligare titt.

Stödande data

Jag har som stödande data även haft tillgång till pärmar med originaldokument så som minnesanteckningar, beslutsprotokoll, nedskrivna träningspass, utvärderingar från Nätverket för Feministiskt Självförsvar i Sverige samt från en lokalgrupp. Jag

har dock i väldigt få tillfällen varit hänvisad till att använda mig av dessa stödjande data. I studien hänvisar jag specifikt till det jag har använt, där det är aktuellt och dessa finns i referenslistan.

Min relation till ämnet

Det är av yttersta vikt att forskaren är medveten om sin egen relation till fältet som undersöks, för att i möjligaste mån undvika att studien blir missvisande. Som jag tidigare nämnt, har jag en egen relation till Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige, då jag själv är en del av det. Som en reaktion mot att Feministiskt självförsvar hade börjat kommersialiseras och komma allt längre från dess ursprungliga ändamål, startades en sluten grupp av mig och några få instruktörer. Vi hade visionen att skapa ett nätverk som var öppet för alla utövare. Detta lyckades vi med och den första träffen hölls 1996. Att jag själv varit en aktiv del av Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige och till och med en av initiativtagarna har gett stora fördelar i att jag redan var insatt i ämnet och hade ett etablerat förtroende i miljön. Det var väldigt lätt att få utövare att ställa upp på intervjuer och jag fick tillgång till ovan nämnda dokument. Jag kunde också ställa de frågor som jag visste hade relevans. Givetvis finns det risker med att genomföra en studie kring ett ämne och i en miljö som är så nära forskaren. Här har jag tagit fasta på Steinar Kvales tankegångar om att god kännedom om ämnet kan vara en stor tillgång i kvalitativ forskning, samtidigt som det är viktigt att inta en förutsättningslös attityd. Mitt förhållningssätt har genomgående präglats av att försöka förebygga hemmablindhet. Jag har gjort mitt bästa för att den förförståelse jag har skulle vara så gynnsam som möjligt och inte vara en belastning. (Jfr Kvale 2009, Jfr Bryan 2011)

Deduktion och induktion

Den här studien går bland annat ut på att undersöka om det är relevant att betrakta Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige som en social rörelse. Forskningen jag tog del av utgjorde en snårig djungel av beskrivningar som kändes relevanta, men ändå inte gick att använda på ett sätt som inte skulle förvränga teorierna eller en framställning av Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. Det gjorde att jag i min ovilja att släppa ämnet, tjuvstartade

och gjorde intervjuerna i förväg. Det var först när jag hade kommit ganska långt i min "teorilösa" kodning, som mitt sökande efter teori lyckades. Jag fann att de teman jag lyckats vaska fram ur materialet stämde överens med Alberto Meluccis teori om nya sociala rörelser. Jag visste att jag hade hittat rätt teori, men steget därefter blev inte helt självklart. Efter många överväganden tycktes den enda framkomliga vägen vara att lägga upp forskningen som en jämförande studie. Tema för tema ställde jag mina data i ljuset av Meluccis teori. Det här är tidskrävande och tar fler sidor i anspråk än vad som egentligen är meningen för en uppsats på den här nivån. Jag gör dock bedömningen att jämförelser med dessa mångtaliga aspekter är det som förklarar sammanhangen och ger en helhetsbild.

Så som den här studien utvecklades har jag pendlat mellan deduktivt och induktivt förhållningssätt. Att jag letade efter teorier i forskning om sociala rörelser tyder ju på att jag hade en viss teoretisk förförståelse och därför spontant hade en deduktiv ansats. Men när det inte gav frukt, intog jag istället en induktiv hållning och koncentrerade mig på att samla in data och låta dem formera sig i begripliga teman, för att ge näring åt min teoretiska föreställningsförmåga, för att kunna hitta en relevant teori. Denna teori hjälpte mig sedan att förstå data ännu mer och det skedde en skiftning till att arbeta deduktivt igen. (Jfr Glaser 2010, Jfr Bryan 2011)

Tillförlitlighet

En kvantitativ metods tillförlitlighet brukar benämnas reliabilitet, vilket innebär att forskningen ska kunna upprepas med samma tillvägagångssätt och samma utfall som tidigare. Kvalitativa studier har inte samma möjligheter till exakthet. Därför bör tillförlitligheten säkras på annat vis. Att så tydligt som möjligt redogöra för forskningsprocessen är till exempel viktigt. Det vis jag har utformat intervjuguiden och genomfört intervjuerna på, har påverkats av min ambition att säkra tillförlitligheten. Att de personer jag har intervjuat själva är engagerade i verksamheten kan vara både till fördel och till nackdel för tillförlitligheten. I det här fallet är det just deras berättelser som har varit nödvändig för studien. Jag har försökt vara noga med intervjuer och så har jag använt andra insatta personer som mätare av de data jag samlat in, liksom de dokument jag använt som stödande data. Här är också min egen relation till det studerade fältet både en tillgång och

en risk. Jag har gjort det jag har kunnat för att inre ha en negativ inverkan på tillförlitligheten, och med det tror jag att mycket är vunnet. (Kvale 2009, Glaser 2010, Bryan 2011)

Validitet

Validitet handlar om ifall forskaren undersöker det som är avsikten att undersöka. Intervjuguiden utformades på ett sätt som skulle möjliggöra en intern kontroll av de svar jag fick, bland annat genom att jag ställde frågor om samma sak från olika vinklar. Jag har gjort deltagarvalidering, i avsikt att försäkra mig om att just informanterna känner igen sig i uppsatsen. Jag har också i uppsatsens olika stadier vänt mig till andra medlemmar i Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige och ett par personer från liknande verksamheter. Min bedömning är också att min egen kännedom om ämnet har varit en tillgång här. (Kvale 2009, Bryan 2011)

Etiska överväganden

Framförallt gentemot dem som ställer upp på att delta i en intervju, men också gentemot forskningens trovärdighet är det viktigt att göra etiska ställningstaganden och följa dessa genom hela studien (Bryan 2011). Etiska frågor kring relationen mellan Forskare och undersökningssperson är extra viktiga (Bryan 2011). Forskningsetiska rådets (2015) riktlinjer finns som stöd. Viktigast av dem är de fyra kraven på, information om forskningen, samtycke, konfidentialitet och tydlighet kring nyttjande av data (Bryan 2011). Jag har använt mig av dessa; jag har varit tydlig gentemot deltagare med information om vad undersökningen avser; jag har informerat deltagarna om att de när som helst kan dra sig ur undersökningen; deltagarna är också klara över att detta är en kandidatuppsats som kommer att finnas offentligt tillgänglig; deltagarna har garanterats största möjliga anonymitet; och insamlade uppgifter i den här uppsatsen kommer inte att lämnas till något annat sammanhang eller användas i annan forskning (Jfr Bryan 2011). Ämnet som forskas handlar ytterst om mäns våld mot kvinnor. Även om de jag intervjuade är tränade i att prata om ämnet, så kan det vara känsligt. Därför var jag från början tydlig med att informanterna själva hade makt över vilka frågor de svarade på och på vilket sätt. Jag har också följt upp intervjuerna för att ge dem makten över sina egna berättelser (Jfr Bryan 2011).

Uppsatsens omfång

Eftersom jag inser att den här uppsatsen tar fler sidor än vad en uppsats vanligtvis bör göra, vill jag motivera mitt val. Eftersom jag inte hittade någon studie av en liknande verksamhet, där mitt önskade fokus låg på att uppehålla sig vid en liknande grupps inre val, processer och bevekelsegrunder, så gjorde jag bedömningen att det var lämpligt att ägna mig åt en mer grundlig och grundläggande forskning. Att enbart bryta loss ett eller ett par teman i mina data, skulle både innebära att läsaren inte skulle ha ett sammanhang att relatera dessa teman till och jag skulle inte ha fullgjort mina ambitioner att verkligen nå en förståelse av verksamheten. I relation till studiens syfte att försöka förstå mekanismerna kring svårigheterna att nå ut skulle en kortare uppsats inte heller varit gynnsam. De mångtaliga och noggranna jämförelserna mellan Meluccis teori om nya sociala rörelser och olika delar och olika aspekter av Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige har för att se och förstå sammanhangen varit nödvändiga. I och med mitt val att blicka inåt och söka utövarnas processer och deras egen förståelse för dem, har jag valt bort att blicka utåt i studien. Jag gör inga jämförelser med andra liknande verksamheter och jag har inte satt gruppen i relation till samhället i något annat avseende än att jag lyft fram deras egen förståelse. Genom det här valet har jag åstadkommit en studie, som mycket väl kan användas som inspiration till vidare studier om politiska gräsrotsgrupps inre processer, men också inta de perspektiv som jag har valt bort med min studie som grund.

7 Resultat och analys relaterat till teorin

I det här avsnittet gör jag en systematisk jämförelse mellan Meluccis teori om nya sociala rörelser och det som har framkommit i mina intervjuer. Mitt syfte är att undersöka hur Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige kan ses som en social rörelse. Jag letar också efter förklaringar till att gruppen inte märks som opinionsbildare i samhället.

Jag har gjort tre djupintervjuer. Jag väljer att presentera de intervjuade som grupp, för anonymitetens skull. Jag har valt att kalla dem Rakel, Åsa och Sabina.

De är i åldrarna mellan 24 och 32 år och har utövat Feministiskt självförsvar i flera år. De har olika klädstil och musikstil. De har samtliga en socialistisk politisk övertygelse, men i olika tillhörighet. Samtliga arbetar som instruktörer i Feministiskt självförsvar och är aktiva i en ledarfri träningsgrupp, där de tränar för sin egen skull.

Här fortsätter jag att presentera Meluccis teori om nya sociala rörelser, och relaterar den efter hand till mina data i intervjusvaren. Jag har gjort bedömningen att kvantitet har ett värde just här. Det visar på att de flesta av de begrepp som är centrala i Meluccis beskrivning av nya sociala rörelser är lika relevanta och adekvata i förståelsen av Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige, samtidigt som olika aspekter av verksamheten kommer fram och tillsammans skapar en helhet.

Social konflikt

Enligt Melucci finns ursprunget till sociala rörelser i enskilda individers erfarenhet av något som de upplever som en *social konflikt* eller ett *socialt problem*, som strider mot deras intressen i den vardag de lever i (Melucci 1991). Längre tillbaka i tiden organiserades samhällena mycket mer kring materiell produktion och ägande. Konflikterna kom därför oftast att handla om *rätten och friheten att ha* (ibid.). Melucci menar att de centrala konflikterna idag mer handlar om individers och grupperns identiteter och möjligheter att styra över sina handlingar (ibid.). Kampen har kommit att handla om en meningsfull existens, *rätten och friheten att vara* (Melucci 1991).

Det framkommer i intervjusvaren, att engagemanget för medlemmarna i *Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige* kretsar kring mäns våld mot kvinnor och den vardagliga otrygghet som följer med detta. Informanterna upplever detta våld som en olöst och därför pågående *social intressekonflikt*.

Informanterna sätter mäns våld mot kvinnor i samband med en generell könsbaserad ojämlikhet, som går att spåra i den politiskt etablerade sfären så väl som i den privata:

”Det våld som kvinnor utsätts för är ett våld som drabbar oss just för att vi är kvinnor och av män. Det kan handla om nära relationer. Det är väldigt vanligt att man blir utsatt av sin partner i en heterosexuell relation. Det är därför det kallas feministiskt, för att det är just det som det bygger på. På samma sätt som vi vet idag att kvinnor har mycket sämre lön och har mycket

mindre makt i världen. Vet man det och vill göra något åt det, då är man feminist. Och känner man till mäns våld mot kvinnor och vill göra något åt det, ja, då är det alltså ett feministiskt självförsvar.”(Rakel)

Det framgår genomgående i intervjuerna att kvinnors rätt till sina egna kroppar är centralt på flera olika vis inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. En vardag i trygghet innebär bland annat att ha en självklar makt över sin egen kropp och sin sexualitet. Det innebär också att röra sig fritt både fysiskt, socialt och politiskt, utan risken för repressalier. Detta anses starkt kopplat till demokrati; att kunna leva ett fullvärdigt liv i den lilla vardagens sfär och att kunna påverka villkoren i större samhällsperspektiv. Grunden är mäns våld mot kvinnor, men det ses alltså som oskiljaktigt från övrig diskriminering mot kvinnor.

Jag ser att intervjusvaren indikerar något annat om vad kampen gäller, när jag jämför Meluccis utsaga om att utvecklingen har gått från kampen för *rätten att ha* till kampen om *rätten att vara*. Jag får intrycket av att han menar att kampen var vunnen för de grundläggande behoven i *rätten att ha* för att överleva. Han verkar också mena att folk upplever tillräckligt mycket rättvisa i fördelningen av materiella tillgångar och är nöjda med den. Han verkar mena att de grundläggande behoven var tillfredsställda, och att människor därefter kunde börja ägna sig åt kampen för hur de ville leva och vem de ville vara, när han skriver om *rätten att vara*. Kvinnors behov av att organisera sig mot mäns våld mot kvinnor visar dock att kampen om *rätten att överleva och att leva i frihet från våld och hot om våld* ännu inte anses vunnen. Kampen om *rätten och friheten att vara* verkar alltså handla om grundläggande behov som överlevnad och drägligt liv. Det framgår också att kampen om *rätten att ha* ännu inte anses vunnen av medlemmarna inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. De trycker på att det råder ekonomisk orättvisa mellan könen inom enskilda länder och i ett globalt perspektiv.

Komplex bild av fienden

Melucci menar att i takt med att *samhället har blivit mer komplext*, har det blivit allt svårare att få syn på de normer och maktförhållanden som råder i sociala relationer och offentliga beslutsprocesser. Melucci menar att det gör ”fiender” och

”allierade” svårare att identifiera. Individer är istället hänvisade till att förenas kring minsta gemensamma nämnare (Melucci 1991).

I mitt letande efter vem informanterna ser som motpart i konflikten finner jag en samstämmig men komplex uppfattning. Jag väljer här att ge en kort sammanfattning utan citathänvisningar. Samtliga har nämnt män som grupp som en motpart i den bemärkelsen att män som grupp ses som överordnade gruppen kvinnor. Men de ser även att det finns enskilda män som genom sitt agerande är utövare och bärare av denna överordning. De menar också att individer (både män och kvinnor) som stödjer dem i sin överordning genom att inte ifrågasätta den låter denna könsmaktsordning fortgå.

Informanterna uppger att de är medvetna om att även kvinnor kan vara förövare och män vara utsatta. De är noga med att ha med sig det i träningen av Feministiskt självförsvar och i analysen, men de menar att mäns våld mot kvinnor fortfarande är ett specifikt strukturellt uttryck för rådande könsmaktsordning och bör hanteras som sådant.

Informanternas mångfasetterade beskrivning av ”fienden” stämmer på ett sätt med Meluccis bild att stora massrörelser idag inte skulle vara möjliga på grund av världens komplexitet. Samtidigt finner medlemmarna en strategi att innesluta alla genom att tala om gruppen kvinnor som underordnade och gruppen män som privilegierade, men lämnar öppet för stora skillnader inom grupperna. Strategin är att ha en närmast universell analys med minsta gemensamma nämnaren som nav i en komplex rörelse. Kvinnor ses inte som enbart passivt förtryckta, utan kan även både göra motstånd mot och bidra till ojämlikheten, om än med starka begränsningar i friheten att välja. Informanterna verkar också förhålla sig flexibelt till män genom att skilja mellan att vara privilegierad; att aktivt utöva och stärka den makt det innebär; att passivt dra nytta av sin högre status; att säga sig vara emot orättvisan, men inget göra; samt att aktivt försöka motverka sin privilegierade position. Med allt detta sagt i relation till Meluccis teori, bör väl också tilläggas att feministiska konflikter präglas av en särskild komplexitet, då motsättningen skär genom alla livets sfärer som till exempel familj, kärlek och arbete.

Konfliktens politiska status och karaktär

Sociala rörelser lyfter enligt Melucci oftast intressekonflikter och sociala problem som ännu inte har uppmärksammas och tagits upp på den offentliga politiska dagordningen. De befinner sig i det som Melucci kallar *förpolitiskt stadium* (Melucci 1991). Det kan också röra sig om sociala problem som inte alls eller bara delvis kan lösas inom det traditionella politiska etablissemanget. Dessa är i så fall *metapolitiska* enligt Meluccis beskrivning ovan (ibid.). De sociala problemen kan utspela sig på två olika plan. Det ena är *vardagen*, vars kultur formar människors attityder, normer, värderingar, språk och handlingar. Det andra är *systemet*, vars institutioner och politiska spelregler påverkar livsvillkoren på ett övergripande plan (Melucci 1991).

När Sabina beskriver sin arbetsplats framtonar en av trådarna i vardagens sammansatta väv. Det åskådliggör att ”fienden” inte är så lätt att greppa och att mäns överordning sträcker sig långt utanför det som det politiska etablissemanget enkelt kan påverka:

”Jag jobbar på en mansdominerad arbetsplats. Där handlar det inte bara om vad de faktiskt säger eller hur de behandlar mig. Utan det handlar ju också om hur de själva är; hur de själva förhåller sig till sin könsroll; hur de själva förhåller sig till andra män, till varandra; och hur jag får information. Alltså det är inte bara de här väldigt konkreta sakerna som hur man själv blir behandlad och bemött eller om de drar sexistiska skämt eller inte och hur jag reagerar på dem. Utan det är hela dynamiken. Och det här faktumet att män aldrig behöver ifrågasätta sin könsroll tycker jag själv personligen är väldigt besvärande.” (Sabina)

Mäns våld mot kvinnor finns redan formellt på den svenska politiska dagordningen. Åsa nämner att Feministiskt självförsvar egentligen stämmer överens med officiella politiska mål, till och med på global nivå, men att det i praktiken inte tas på allvar i systemet. Hon menar också att den officiella politiska dagordningen inte speglar den rådande kulturen:

”På ett sätt borde det ju vara så att det som vi gör skulle kunna stämma överens med något slags gemensamt mål, ändå, eftersom vi jobbar för sådana enkla saker som jämlikhet och vill undvika och motarbeta våld. Det är egentligen sådant som jag kan tänka mig står i FN:s grundstadgar, typ, så att det borde ju inte vara så konstigt. Sedan att samhället ser helt annorlunda ut, det gör att vi inte ingår i samhällets normer.” (Åsa)

Rakel menar att feminismen aldrig går säker:

”Ibland är ordet feminism som en svordom. I nästa stund kallar sig alla feminister. I båda lägena så blir det fel. I det första så säger man en massa

orättvisa saker som inte alls är sanna. Och då vill inte folk vara med. I det andra så ska det vara så himla generellt att det inte betyder någonting alls. Det finns en massa lagar som ska vara emot mäns våld mot kvinnor. Men det ska inte kosta något och inte få några konsekvenser. Och vänder man sig om, så är det plötsligt någon som försöker smyga bort projekt som har startats eller regler som ska gälla.” (Rakel)

Åsa berättar att hon tycker att det finns väldigt lite kunskap om Feministiskt självförsvar och många fördomar:

”Det känns som man berättar för hela världen hela tiden om Feministiskt självförsvar och så möter man alltid någon som är oförstående och (skrattar) man kan inte förstå hur människor kan leva i samma värld som mig och inte ha någon koll på feminism”. (Åsa)

Jag ställer informanternas berättelse om sin uppfattning om konfliktens karaktär i relation till Meluccis uppdelning som jag har beskrivit ovan. Eftersom jämställdhet och mäns våld mot kvinnor redan finns på den politiska dagordningen, kan det inte enligt Meluccis teori ses som att konflikten befinner sig i ett förpolitiskt stadium. Men det framgår i svaren ovan att informanterna till viss del uppfattar det så. De verkar uppleva det som att problemet har en *kroniskt instabil status på den politiska dagordningen*. Acceptansen för det som ett viktigt problem som måste lösas verkar enligt informanterna sviktande både inom etablissemanget och bland ”vanligt folk”. De verkar se det som att feminister är tvungna att ständigt vara på sin vakt för att gamla landvinningar inte ska smusslas undan, samtidigt som de måste stå vid frontlinjen och vinna nya segrar.

I svaren ovanför framgår också att informanterna verkar anse att kvinnoförtrycket och tillhörande mäns våld mot kvinnor är djupt rotat i vardagskulturen och sammanvävt med all form av social interaktion. Det skulle inte gå att komma åt med regleringar ”ovanifrån”. På så vis verkar deras analys innefatta att problemet delvis är metapolitiskt.

Ett perspektiv som jag inte ser i Meluccis bild, men väl i informanternas uppfattning, är systemets och vardagskulturens ofrånkomliga sammanblandning. De betraktar dem visserligen som skilda sfärer, men ger ändå uttryck för att de påverkar varandra starkt. De politiker och myndighetsutövare, som har makt att styra den politiska dagordningen och implementeringen av den, är ju själva individer som lever i en vardagskultur. De genomgår inte varje gång ett reningsbad från vardagsnormer innan de ska genomföra en politisk gärning eller representera en myndighet. I informanternas resonemang verkar de utgå från att

ojämlikhet mellan könen berör exakt alla samhällets individer på ett personligt och privat plan. Ingen går egentligen fri från att färgas av den, även om det många gånger sker omedvetet.

Förändringspotential

Enligt Melucci är sociala rörelser *förändring genom kollektiv handling* (Melucci 1991). I dagens komplexitet kan maktfördelningen vara svår att identifiera. De nya sociala rörelsernas roll har därför blivit att synliggöra ojämlikhet och missförhållanden och samtidigt utmana dem och visa på alternativ (ibid.). Både *kulturen i vardagslivet och institutioner och politiska system i den offentliga sfären* blir föremål för rörelsernas analyser och förändringsambitioner (ibid.). Effekterna av aktioner som når ut till många individer samtidigt, är lika svåra att mäta som eventuella effekter av att den nya sociala rörelsens medlemmar möter enskilda samhällsmedborgare i sin vardag. I båda fallen sker påverkan i en väv av andra faktorer (Melucci 1991).

Feministiskt självförsvar uppfattas av informanterna som något som behövs för att "samhället" inte tar sitt ansvar i att få slut på mäns våld mot kvinnor. Detta framgår i Sabinas resonemang om att inte arbeta oavlönat som instruktör:

"För jag tycker också att det är orättvist att jag ska finansiera det som samhället inte tar ansvar för. För det blir ju annars konsekvensen, att jag i min iver och med min ambition att alla kvinnor ska få detta, så är det jag som betalar genom mitt oavlönade arbete. Istället för att samhället ser att... Ja men kom igen samhället, betala nu för detta. För detta är ett problem. (...) Det är illa nog att vi lägger så jävla mycket av vårt liv på den här skiten. Att vi dessutom ska betala för det borde vara helt uteslutet." (Sabina)

Åsa ser inte Feministiskt självförsvar som ett verktyg för att uppnå politiska förändringar. Snarare finns det som en tillfällig åtgärd tills jämlikhet mellan könen är uppnådd och mäns våld mot kvinnor har upphört. Sekundärt hoppas hon dock på att det kan inspirera deltagare till att försöka vara med och påverka politiskt:

"Jag tänker på Feministiskt självförsvar mer och mer som någon slags första-hjälpen-insats, för att det tar ju fortfarande inte bort själva anledningen till det som händer. Men det underlättar. Det är som att kaka Alvedon, när man har ont i huvudet eller någonting. Feministiskt självförsvar kan ge strategier. Det kan få bort skuld. Det kan inspirera kvinnor till att samarbeta. Ja, det ger sådana grejer som underlättar mycket i privatlivet. Och förhoppningsvis också politiskt." (Åsa)

Informanterna påtalar återkommande att Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige enbart finns till för att enskilda kvinnor ska ha en möjlighet att öka tryggheten i den egna vardagen. Det ska inte finnas någon press att engagera sig feministiskt. Utövare rekommenderas att inte börja hålla kurser, förrän de har tränat för sin egen skull väldigt länge och därefter tillgodogjort sig instruktörskompetens under en lång tids läroprocess:

”En del av vår kamp måste få vara att hitta överlevnadsstrategier i ett patriarkat, eller ett manssamhälle, där man blir utsatt för olika saker, där man får mindre lön. (...) Det är ju för vår skull. Det är ju vi som är kvinnor. Det är vi som lever i det här. Vi måste ju också få möjlighet då till att hantera det och ha några överlevnadsstrategier.” (Rakel)

Sabina ser ändå olika linjer av samband till möjliga förändringar genom att enskilda kvinnor förändrar sin vardag med inspiration av Feministiskt självförsvar:

”Det finns otroligt många aspekter av hur det skulle kunna förändra livet för kvinnor individuellt och därigenom också ge en större förändring. Förhoppningsvis leder det också på sikt till att, om kvinnor blir svårare att våldta, så kommer det att ske färre våldtäkter. Det är ju också en konsekvens av det. Kanske, kanske. Förhoppningsvis på sikt, så kommer våldet att minska och toleransen för det kommer att minska. Inte bara genom att kvinnor rent konkret slår tillbaka för att inte bli våldtagna, men för att man börjar ställa mer krav och höja rösterna kring ansvarstagande, (...) för att det ska finnas pengar till jourer eller vad som helst.” (Sabina)

Informanterna menar att Feministiskt självförsvar har lett till förändringar i deras eget liv på ett privat och personligt plan. Samtidigt är det tätt sammanvävt med viljan att arbeta för en politisk förändring med vardagen som utgångspunkt. För dem är Feministiskt självförsvar en källa till styrka och självförtroende, men det kan också vara en källa till krav på att agera och kämpa mer än vad den egna orken och det egna modet tillåter egentligen:

”Jag tycker att förändringen kommer från vardagen. Steg ett i feminism är ju att utgå från sin egen vardag. Vad man kan göra i den och vad man behöver göra. Det beror ju jättemycket på vad man har för status i samhället redan innan. Och förutsättningar. Det kan ju vara någonting som en person som inte har haft så mycket repression från patriarkatet emot sig, eller i mindre skala, på en annan nivå. Och vad man har för typer av förutsättningar ekonomiskt eller fysiskt. Sedan får det ju inte bli så att man vältrar sig i det bara. Det får inte bli en ny norm att följa, eller att leva efter. Visst, vi måste ju vara politiska missionärer också, men man behöver inte vara så jävla välformulerad och politiskt lagd, för att varje dag kunna göra feminism. För mig kommer det alltid i andra hand, att rikta mig till andra och försöka påverka andra. Det är inte någon press som feminismen har på sig. Det är någonting som man kan välja att göra.” (Åsa)

På frågan om möjligheterna att bidra till politiska förändringar i samhället gör Åsa en direkt koppling till att välja systemskap, solidaritet mellan kvinnor. Det är i vardagens val, som fröet till förändring ligger, både inom och utanför den officiella politiska arenan:

”Man måste gå den långa vägen. Genom att kvinnor utövar systemskap i sin vardag; tänker på andra kvinnor, prioriterar andra kvinnor och inte konkurrerar och så där. Sedan får ju det konsekvenser. Det beror ju på vad man menar med politiskt också. Om man tänker att det kan vara både inomparlamentarisk politik och utomparlamentarisk politik, då behöver det inte handla om feministiska frågor. Men man kan ändå handla feministiskt i de inte feministiska frågorna, för att man lever feminism.” (Åsa)

I samband med vikten av att inte skuldbelägga flickor och kvinnor för våld de utsätts för från män, påpekar Åsa att Feministiskt självförsvar inte vänder sig till dem som orsakar problemet med mäns våld mot kvinnor. Istället riktar sig all verksamhet endast till de utsatta. En feministisk kamp som däremot syftar till en annan förändring måste vända sig mot patriarkala strukturer, i vardagskulturen såväl som i systemet – och adressera män som förövare:

”Och verkligen synliggöra var felet är och att förändringen av samhället handlar om att män ska bete sig annorlunda. Man måste också säga att man får vara tjejtjejig och allt vad det innebär. (...) Förändringen ligger i att killar ska ändra sin attityd.” (Åsa)

Sabina menar att det feministiska samtalet, där kvinnor delar erfarenheter kan vara en inspiration till handling, både i att skapa en tryggare vardag och att agera politiskt. Samtidigt menar hon också att samtalet kan fastna och vara hämmande:

”Sen har jag ju varit med om att man har fastnat mycket i problem och att man inte får tid till det tillräckligt mycket. Det finns ju alla möjliga sorters problem med det. Man kan ha olika inriktning. Några vill knappt tänka tanken att man ska ut och göra en handling av det. Andra vill bara tänka på ett sätt som blir ältande och svårt att hantera till slut. Det där är svårt. Jag ser mycket svårigheter med basgruppen också, precis som att jag ser den som ett viktigt och häftigt forum.” (Sabina)

Jag har tidigare kommit fram till att medlemmarna inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige verkar se feminismens politiska status som kroniskt instabil. I svaren ovan framgår det att de också verkar tro att visionen om jämlikhet mellan könen kommer att låta vänta på sig väldigt länge än innan den går i uppfyllelse. Feministiskt självförsvar finns för att det ännu inte råder jämlikhet mellan könen och att mäns våld mot kvinnor fortfarande är ett utbrett

fenomen i detta patriarkala samhälle. Det ses alltså inte som tillräckligt att föra en politisk kamp för att uppnå grundläggande systemiska och vardagliga förändringar. Kvinnor är medvetna om riskerna att bli utsatta och upplever ett behov av att kunna förebygga och bemöta farorna och på så sätt skapa trygghet i den egna vardagen. Verksamheten har alltså inte uppstått som en kamp mot själva patriarkatet. Som en konsekvens av att man inte ser någon avgörande förändring på kort sikt, så har kvinnor valt att tillsammans utveckla egna strategier för att överleva - och leva - i det. Detta är en nödåtgärd tills kvinnor inte längre förtrycks och män inte längre utövar våld mot kvinnor. Värt att notera är att utövarna av Feministiskt självförsvar inte utåt adresserar någon motpart eller fiende, och det finns ingen aktiv kamp för att påverka samhället. Istället riktar de sig till de som blivit utsatta eller riskerar att bli det av mäns våld mot kvinnor, det vill säga kvinnor i patriarkatet. Den självpåtagna uppgiften inom Feministiskt självförsvar är inte att synliggöra makt för andra, utan för varandra och tillsammans, med målet att hitta egna alternativ i vardagen. Det är detta som är den kollektiva handlingen inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. Det verkar som att utövarna anser att Feministiskt självförsvar behöver sitt eget sammanhang fritt från kraven på politiska ställningstaganden och gemensamma aktioner. Den övriga feministiska kampen får föras i andra konstellationer och med andra arenor som bas, men många som tränar Feministiskt självförsvar deltar också i andra former av politiska handlingar och har ofta hämtat inspiration från Feministiskt självförsvar. Inom enskilda träningsgrupper kan det dock bli slitningar, när medlemmarnas vilja och behov utvecklas i olika riktningar. I svaren ovan går det att ana att Feministiskt självförsvar så som det utövas inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige inte ses som något vissa lär ut till andra, utan det är en gemensam kollektiv process, även om det anses att instruktörskapet kräver sin särskilda kompetens. Detta är något som jag kommer att gå närmare in på senare.

Symbolisk kamp eller konkret handling

Melucci menar att sociala rörelsers utmaning av kulturen kan utövas genom *symboliska handlingar* (Melucci 1991).

Sabina berättar att hennes kroppsformer stämmer väldigt väl med rådande skönhetsideal för ”kvinnlighet”. Hon kan själv uppleva att det kan ge henne fördelar, samtidigt som hon inte själv vill förlika sig med bilden av kvinnlighet. Hon tycker att den förminskar och försvagar henne. Hon bemöts ofta som ett ”kvinnoobjekt”. Hon kan själv se och förstå varför och uppger att det är plågsamt. Dessutom kan hon inte känna igen sig i den ”könsstereotyp” hon automatiskt tilldelas av andra. Hennes upplevelse av sig själv ryms inte i någon traditionell kvinnlighet. Hon har former som anses kvinnliga. Samtidigt följer hon inte själv det som en kvinna förväntas göra för att stärka ”kvinnligheten”. Klädsel, frisyr, kroppsbe håring och kroppsspråk följer inte rådande heteronormer.

”Att vara avvikare är nästan jämt en kamp för att du stöter på ständig reflektion. Jag skulle kunna spela på min nakna heterokodex om jag skulle vilja, men det vill jag inte. Det ger mig möjligheten och göra det, vilket är lättare. Att se väldigt ofeminin eller maskulin ut, det är så otroligt provocerande. Både för kvinnor och för män. Jag tänker på det på jobbet om jag byter om samtidigt som andra tjejer där. När någon kommer tänker jag på min hårlighet, till exempel. När jag befinner mig i sammanhang som inte är feministiska, så kan jag bli medveten om att jag absolut inte betraktas som snygg. Det är då jag kontrar med att tänka att jag är en lesbisk dröm. Det må så vara då att jag inte är gångbar där på jobbet, men på den marknaden, där jag i själva verket befinner mig i, där minsann är jag en tio-poängare- pudding. Jag vet att det här är ett självbedrägeri, men det är ett sätt att hålla mig glad och känna mig snygg. Och känner man sig snygg så är man det. Jag skulle gärna vilja vara lite längre. Det skulle jag vilja vara amasonlik. Nej, men lite. När jag har tänkt utseendemässigt på min kropp, så skulle jag vilja vara lite längre och vara rakare. Ha rakare figur. Det har också varit perioder när jag inte har trivts med att ha bröst alls. Jag skulle vilja ha väldigt mycket mindre bröst. Och väldigt mycket rakare figur och vara lite längre och stålligare. Jag brukar kompensera det med att ha platåskor... Nej. (Skratt)” (Sabina)

Jag har brottats mycket med företeelsen *symbolisk handling* i relation till det Feministiskt självförsvar och har försökt ta avstamp i intervjuvaren ovan. Ordet *symbol* betyder enligt *Nationalencyklopedins ordbok* (2000) ’företeelse som på ett koncentrerat sätt ger uttryck för viss annan företeelse mer el. mindre tydligt’. En symbolisk handling är således en handling som utförs för att representera *något annat*. Feministiskt självförsvar handlar om förmågan att reagera och agera konkret i vardagen i relation till konkreta händelser. Det är alltså inte handlingar som syftar till att representera något annat än det som händer just där just då i den fysiskt påtagliga verkligheten. Det handlar alltså om *konkret handling* till skillnad från symbolisk. Jag valde att vidare undersöka begreppet symbolisk handling och

se om det ändå har någon relevans för Feministiskt självförsvar med hjälp av citatet ovan. Här inser jag att en konkret handling med ett omedelbart konkret syfte, också kan ha en symbolisk effekt. Det finns alltså inget symboliskt i att en kvinna ser en man i ögonen och bestämt säger nej, när han tjarar om få följa med henne hem. Ändå så kan Feministiskt självförsvar få samma konsekvenser som de Melucci beskriver som symboliska strategier, både för utövarna själva och för människor i deras omgivning. Sabina berättar att både hon och andra är medvetna om att hon har kroppsformer som anses kvinnliga i vardagskulturen hon lever i. De vet vad detta brukar medföra i det som ses som fördelar, men Sabina upplever också stora nackdelar. Hon vet med sig vad hon skulle kunna göra för att stärka det som ses som hennes kvinnliga skönhet, vilket till och med förväntas av henne. Genom att inte göra det avstår hon från en del som till synes skulle kunna göra livet enklare. När det känns jobbigt att följa sina val, kan hon tänka på sitt feministiska sammanhang som styrka och motvikt. Hon kan använda det som en motvikt, en erfarenhet som symboliskt blir en påminnelse om att det är möjligt att leva utanför samhällets givna sociala ramar. När hon står där i sin alldeles livs levande konkreta och håriga nakenhet, så provocerar och utmanar hon, oavsett om hon vill det eller inte. Hennes kollegor kanske helt oreflekterat tänker något negativt om hennes behåring. Men hon skulle också kunna fungera som en symbol i en kollegas ögon, en representant för någon som är född med traditionellt kvinnlig skönhet, men som avstår från att spela med det kortet; en profetia om att kvinnor kan leva utan att tukta sina kroppar; eller en paradox i att vara ”manlig” och ”kvinnlig” på samma gång och därmed utmana ordningen.

Utövande av Feministiskt självförsvar är alltså ingen symbolisk strategi, utan primärt en konkret möjlighet till pragmatisk förändring i kvinnors vardagsliv i enlighet med deras verkliga behov och vilja. Däremot kan det sekundärt ha samma effekter som symboliska strategier.

Makt över kunskapsspridningen

Medveten produktion och kontroll av information om den egna kunskapen är avgörande för hur väl man lyckas åstadkomma en social förändring i det komplexa samhället (Melucci 1991). Melucci talar om vikten att tillskansa sig utrymme i *publika representationssfärer*. Masskommunikation kan tjänstgöra som

utrymmen för *konfrontation och förhandling* mellan olika aktörer (ibid.). Melucci skiljer mellan två aspekter av de nya sociala rörelserna. *Latenta pågående processer* sker inom organiserade interna möten och vardagliga relationer. *Mobiliseringsfas* kallar han de tillfälliga tillstånden av offentlig synlighet i form av demonstrationer och andra manifestationer (Melucci 1991). I Meluccis beskrivning av sociala rörelser ingår att dessa följer en utveckling av att försvinna eller avveckla sig själva när konflikten inte känns aktuell längre, när medlemmarna upplever att problemet är löst eller att annat i livet har blivit viktigare (Melucci 1991). Han menar också att en vanlig utveckling är att man lyckas ”få in en fot” i politiken och medievärlden och på så vis förflyttar konflikten in i den etablerade offentliga sfären (ibid.). På vägen sker många kompromisser och rörelsens ursprungliga definition av problemet ändras eller försvinner (ibid.).

Kunskapsspridning har visat sig vara en central fråga inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. Det finns en viss uppdelning i relation till politiska system med tillhörande institutioner respektive massmedia, här framträder även väsentliga uppfattningar om de respektive maktsfärerna. Informanterna hade många djupgående resonemang kring kunskapshandling.

Makt över kunskapsspridningen i relation till systemet

Rakel upplevde att Feministiskt självförsvar förfelades, när det politiska ungdomsförbundet Ung Vänster valde att göra Feministiskt självförsvar till sitt flaggskepp:

”Alltså det var ju ett tag som Feministiskt självförsvar var inne och Ung Vänster förde ut det i skolorna och man pratade mycket mer om det. Alla som var politiskt korrekta skulle helt plötsligt hålla på med Feministiskt självförsvar. Så det har ju både hjälpt till att höja upp ryktet. Samtidigt som det också har urholkat och smutskastat det. För de har gjort partipolitik av det och media vill ha de här sensationella bilderna. De vill se hur man står och slår mot ett struphuvud, så har det liksom blivit ganska smutskastat.”
(Rakel)

Rakel menar att Ung Vänster valt att ”stenhårt driva ganska ytliga politiska krav kring Feministiskt självförsvar” som de inte är villiga att ha en diskussion om. Hon nämner Ung Vänsters krav på att det ska vara obligatoriskt för alla skolor att tillhandahålla Feministiskt självförsvar till tjejer. Hon menar att de inte förstår

vilken kunskap och kompetens som egentligen krävs för att hålla god kvalitet på Feministiskt självförsvar och att situationen och miljön runtomkring en kurs är för viktig för att hon ska känna sig bekväm med att bli ännu ett politiskt mål som skolorna ska leva upp till.

Rakel berättar att hon själv föredrar att hålla Feministiskt självförsvar borta från skolorna. En verksamhet som riktar sig till enbart flickor kan provocera, menar hon. Det är många som har varit med om att det blir kraftigt motstånd från killarna, och att personal reagerat med allt från passivitet till att stå på killarnas sida. Rent konkreta exempel på killars motstånd är att de försöker bryta sig in i lokalen, där träningen i Feministiskt självförsvar genomförs; iscensätter övergrepp i syfte att bevisa att flickorna ändå inte kan försvara sig; ger uttryck för hån och förlöjligande och hotar med våld. Liknande motstånd är vanligt att vuxna kvinnor också möts av från vuxna män i sin vardag. Det är ett av skälen till att flickor och kvinnor ofta får rådet att gärna berätta om Feministiskt självförsvar för andra kvinnor, men vara mer försiktiga inför män. Rakel menar att flickor riskerar att bli utsatta för olika sorters kränkningar som bestraffning för att de tränar Feministiskt självförsvar. Detta gör att skolmiljön är problematisk som arena för kursverksamhet. Flickor är beroende av att kunna vistas i skolan så säkert som möjligt. De har inte makten att bara gå därifrån ifall de drabbas av killars repressalier. Flickorna är helt i händerna på vuxna som inte alltid har förmågan att skydda flickorna, menar Rakel. De skulle aldrig kunna välja strategin att lämna sammanhanget för att skapa sig en tryggare vardag. Vad som än händer, så är de fast där. Detta är ett perspektiv som också nämns i intervjuerna, när de talar om kvinnor inom kriminalvården och olika former av behandlingshem. Det finns andra instruktörer som väljer att ge kurser inom ramen för skolan och andra institutioner, ”för att det är bättre än inget”. Då gäller det att försäkra sig om att deltagarna inte drabbas av repressalier, vilket Rakel menar är svårt.

”Då kommer man bara in där på skolan och sedan lämnar man dem. De är ju kvar i sitt sammanhang och får ofta stå till svars, för allt det här. De blir i bästa fall utsatta för killarnas gliringar och för lärarnas brist på förståelse. Det ökar ju otryggheten för dem. De killar och lärare som tycker Feministiskt självförsvar är bra märks ju inte, utan det är motståndet tjejerna får ta.” (Rakel)

För Åsas del tycker hon att det är viktigt att inte överlämna Feministiskt självförsvar till ”systemet”, utan hon tycker i så fall att frilansande instruktörer

ska anlitas till att komma utifrån och hålla kurser. Hon litar inte på att det skulle bli rätt och hon tror det skulle försvinna efter ett tag. Ändå var det genom en myndighetsperson som hon själv kom i kontakt med Feministiskt självförsvar:

”Jag gick till en kurator på ungdomsmottagningen, som var instruktör. Hon visste att jag var politiskt engagerad, även om det inte var så genomtänkt. Hon såg i journalerna att min pappa hade blivit anmäld för barnmisshandel. Hon föreslog en kurs i Feministiskt självförsvar. Hon fixade lokal. Jag drog med mig något gäng klasskompisar säkert och så hade vi en heldag.” (Åsa)

Sabina skulle helst inte ge kurser till kvinnor som i sitt yrke utövar makt i organiserad form. Hon nämner poliser och socialarbetare:

”För att jag ser en stor risk med att de kommer att tillämpa de metoderna som vi använder mot människor som saknar möjlighet att försvara sig mot det, att de gör det i egenskap av sin yrkesutövning och inte utifrån att de är underordnande själva som kvinnor och därigenom har man vänt på hela maktperspektivet, som gör att jag jobbar med det här.” (Sabina)

Makt över kunskapsspridningen i relation till massmedia

Informanterna uttrycker att de skulle vilja nå ut mer om vad Feministiskt självförsvar är. Det framkommer bland annat när Rakel talar om varför hon ställde upp på att bli intervjuad för den här uppsatsen:

”Jag tycker att det här känns jätteviktigt och kul att man formulerar vad det är. Jag tycker det är lite synd ibland att just vår del av kvinnorörelsen prioriterar kampen och arbetet framför att vi vill visa oss. Och det är lite synd att alltid vara i skymundan; att alla andra skriver och ger ut saker om det som jag tycker att vi är bäst på.” (Rakel)

Sabina menar att många kvinnor inte ens känner till att Feministiskt självförsvar finns. Och av de som känner till det, så finns det en uppfattning om att det bara är till för ”svaga” kvinnor eller att det är något konstigt. Informationsspridning ses därför som viktigt:

”Om vi inte går ut blir det automatiskt väldigt snävt. Det blir väldigt mystiskt. Jag vill absolut inte att våra strategier ska avslöjas, att vi ska göra dem tillgängliga för människor, män, som kan använda det emot oss. Samtidigt så vill jag lite demaskera myten om Feministiskt självförsvar som det hemliga vapnet, eller som någonting som är konstigt och märkligt och flummigt för de kvinnor som kan tänkas vara intresserade av att gå kurser. Jag har egna erfarenheter av kvinnor som har sökt sig till kurser för att de har sett om det i media.” (Sabina)

Trots sin vilja att nå ut mer är informanterna tveksamma till i vilken utsträckning massmedia är en ändamålsenlig kanal. De tackar ofta nej till att låta sig intervjuas

och att delta i debattprogram. De vill göra Feministiskt självförsvar mer tillgängligt för fler kvinnor. Samtidigt som de skulle nå ut till den önskade målgruppen kvinnor, skulle även män nås av innehållet i Feministiskt självförsvar, vilket skulle kunna vara potentiellt farligt. De ser också tendenser till direkt felaktig och därmed farlig information från människor som utger sig för att vara kompetenta instruktörer. Åsa berättar att hon ofta slits i valet mellan att själv gå ut i media, trots att hon är tveksam till forumet, eller lämna utrymme till ”vem som helst som har lärt sig några karateslag” eller ”har fått tag på pepparsprej någonstans”, försöker slå mynt av kvinnors rädsla:

”Man förlorar den feministiska traditionen när den kommersialiseras och män får mer medvetenhet om det. (...) Där är det ju sedan en avvägning mellan att behålla sin integritet och att ge en slags service i Feministiskt självförsvar. Man har inte ansvar att sprida all sin kunskap hela tiden. Samtidigt som en person som tänker solidariskt så vill man ju det.” (Åsa)

Sabina menar att reaktioner mot Feministiskt självförsvar i media och i den egna vardagskulturens interaktioner kan leda till att kvinnor både tar avstånd från Feministiskt självförsvar och hämmas i sin förmåga att värna om sin trygghet:

”Att det ska förhånas känns som en större risk än att män blir förvarnade. Det kan bli ett forum för förlöjligande.” (Sabina)

Risken att massmedia hackar sönder och stuvar om informationen är stor menar alla informanterna. De talar om tendensen att förenkla och skapa sensation inom media. De menar att det ofta leder till att slag och sparkar visas överdrivet mycket och att ”tråkig” information faller bort. Kortfattade eller missvisande skildringar kan både avskräcka, vara nedslående och bidra till att kvinnor försätter sig i fara:

”Jag är kluven till det här med att visa och skriva detaljerat om självförsvarsstrategier. Jag har mött väldigt mycket dålig journalistisk. Det har varit väldigt mycket dåliga bilder, felaktigheter vid bildtexter. Då känns det som att då är det rena humbugen.” (Sabina)

Rakel berättar om några kollegor fråninstruktörskollektivet Artemis systrar, som har gett ut en bok om Feministiskt självförsvar bekostad med statliga medel, (Christenson & Nilson & 2003):

”Jag har varit lite skrämmd över den här svenska öppenheten. (...) Jag har tyckt att det här kan komma i fel händer och så där. Samtidigt har jag haft väldigt mycket glädje av den här boken som Artemis systrar gav ut. Så att jag har rekommenderat den till folk, den tycker jag är jättebra, den är väldigt gedigen och väldigt så där tar upp helheten och inte bara slagen. Jag tror ändå inte att det sätter så pass mycket käppar i hjulet att man inte kan

försvara sig. Snarare att man kanske senare måste prata om det att nu är det så att de flesta vet om vilka strategier vi använder, så att man får på något sätt tänka på det. Alltså att man kanske får överraska ännu fortare, slå ännu hårdare, alltså att försöka skapa ett överraskningsmoment i alla fall.”
(Rakel)

Informanterna talar om att det som lyfts fram i media lätt blir till slagordsliknande sanningar. I relation till det väljer jag att nämna en bok som två medlemmar i Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige, Sara Berg och Rebecka Bohlin (2013), har gett ut. Den heter *Bit inte ihop! Sätt gränser på jobbet*. Tillsammans med den kunskap de presenterar om kvinnors villkor i arbetslivet syftar de till att inspirera kvinnor till att med hjälp av Feministiskt självförsvar på olika vis kunna förbättra sin arbetssituation. De har valt att ge ut en bok, men problematiserar detta redan på första sidan i förordet bokens roll. De menar att Feministiskt självförsvar inte är något som tillgodogörs bäst genom läsning, utan genom att i en process dela erfarenheter med andra kvinnor. De har ändå valt att skriva boken för att göra informationen tillgänglig, men understryker att kvinnor alltid väljer själva vilka strategier som passar just dem i den specifika situation de befinner sig i. De nöjer sig inte med att enbart ge ut en bok, utan har utvecklat ett kurskoncept tillsammans med den (Berg & Bohlin 2013).

I intervjumaterialet är det påtagligt mycket som handlar om makten över kunskapsspridningen, vilket visar att den är väldigt viktig för medlemmarna i Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. Informanternas analyser och strategier löper genom många dimensioner och de ser själva olösliga motstridigheter i dem. Att kunskapen är en nyckelresurs i sig är det ingen tvekan om. Kunskapen är något de medvetet har tillskansat sig, men de har också djupgående analyser av hur den ska förmedlas för att komma kvinnor till godo. Det finns många faktorer att förhålla sig till. Generellt anses massmedia och det politiska systemet med dess institutioner vara krafter som inte bör få makt över kunskapen om Feministiskt självförsvar, då det finns risk att det görs till något annat än vad det är och inte längre är användbart för kvinnor på det vis som det är tänkt. Samtidigt så behövs dessa informationsvägar. De ser sig också som aktörer i dessa sfärer, även om de försöker hålla sin plattform utanför i syfte att inte korrumpas. Både inom offentliga arenor och i vardagskulturens närmiljö finns det individer och strukturer som främjar utövandet av Feministiskt självförsvar. Men det finns i båda sfärerna också patriarkala och andra maktstrukturer som

tillåter att individer underminerar och saboterar verksamheten. Både i debatten och bland folk kan Feministiskt självförsvar framställas på ett sätt som göra att kvinnor inte vågar eller inte vill vara delaktiga, vilket uppenbarligen informanterna ser som en stor förlust för dessa kvinnor och generellt leder det till en splittring mellan kvinnor. Olika former av motstånd och repressalier förekommer mot kvinnor som tränar Feministiskt självförsvar. Att som enskild utövare av Feministiskt självförsvar framträda kan ta på krafterna. Dessutom kan kunskapen i Feministiskt självförsvar användas som maktmissbruk av myndighetsutövare eller som en fördel för potentiella förövare. Till och med den fysiska platsen och situationen kring den spelar roll i valet av hur kunskapsspridningen sker. Det som framträder i mina ögon är att själva kunskapshanteringen kräver strategier av Feministiskt självförsvar på ett metaplan. Allt som informanterna berättar om i sina överväganden, kan liknas vid dem som många kvinnor tvingas göra för att undvika mäns våld, fast som kollektiv både med hänsyn till sin egen säkerhet, men i allra högsta grad med det bästa för kollektivet kvinnor för ögonen. Utövaren av Feministiskt självförsvar tvingas ta hänsyn till risken att bli hotad, hånad och misstrodd för det som sägs, med följd att hon själv slits ut och andra kvinnor disciplineras till att hålla sig ifrån Feministiskt självförsvar; de tvingas ta ställning till risker för utsatthet i olika fysiska utrymmen; de lever med insikten om att ingen kan veta vem som skulle kunna begå ett övergrepp, och vet inte om en person som tar del av Feministiskt självförsvar missbrukar det till någon form av förtryck; de lever med risken att de förmedlar objektifieras och görs till något annat än det är i kommersiella eller politiska syften. Här framträder förklaringen till behovet av att skapa kvinnoseparatistiska utrymmen. Man vill ge kvinnor möjlighet att ta del av aktuell analys och kunskap, utan att de genast ska behöva höra mäns förlöjliganden och reaktioner på den. Att göra avkall på kontrollen av kunskapsprocessen genom att offentliggöra den och samtidigt se till att den inte förfelas verkar vara en nästintill omöjlig balansgång.

När jag läste intervjuvaren utifrån Meluccis teori om att medlemmarna i en social rörelse strävar efter att få sin röst hörd som representanter i offentligheten, så visste jag att jag var en avgörande avvikelse på spåren, men det tog tid innan jag kunde sätta fingret på den. Efter en tid skedde det viktiga perspektivskiftet och jag kunde plötsligt se en anledning till att ytterst få utövare av Feministiskt

självförsvar väljer att ge sig in i debatten som just representanter för Feministiskt självförsvar. Det handlar om att de faktiskt inte är i position att göra sig till representanter för någon annan än sig själva. När jag grunnar över intervjuvaren så ser jag det; representantskap är nästan omöjligt i en verksamhet, där varje enskild medlem ska ha utrymme att ta ställning utifrån sig själv, sin egen vilja och förmåga - och anpassa den till hur hon upplever villkoren i sin egen specifika vardagskultur. Om det redan fanns många officiella fastslagna sanningar om Feministiskt självförsvar, så skulle det individuella utrymmet krympa och risken att kvinnor skulle känna att de måste ställa upp på den officiella bilden av Feministiskt självförsvar för att få tillgång till det vore stor. Det skulle både kunna avskräcka kvinnor och det skulle kunna styra kvinnor att kompromissa med det som är kärnan i Feministiskt självförsvar, att träna sig i att lyssna till sitt eget förnuft och följa sina egna behov. Detta verkar vara en avgörande faktor som håller tillbaka utövare av Feministiskt självförsvar från att ge sig ut i den offentliga debatten. Eller snarare är det nog så att många utövare av Feministiskt självförsvar deltar i debatten, men inte som representanter för Feministiskt självförsvar. Därmed fortsätter Feministiskt självförsvar att vara relativt osynligt. Ytterligare en aspekt är att utövare av Feministiskt självförsvar som deltar i den offentliga debatten riskera att inte längre själva ha utrymme att använda Feministiskt självförsvar som en fri läroprocess, om de tvingas stå till svars offentligt.

Inom de kvinnoseparatistiska väggarna verkar det i svaren ovanför dock som att informanterna ständigt rör sig i ett slags perspektivskifte mellan en strävan efter en generell representativitet - i bemärkelsen att deras analys av övergripande strukturer inkluderar alla - och ett sökande efter att låta individens specifika erfarenheter och egna tolkningar gälla. Båda perspektiven verkar ses som nödvändiga och oskiljaktiga. Jag får intrycket av att inget av perspektiven bör få övertaget över det andra. Å ena sidan skulle det inte finnas någon mening med att hävda behovet av en gemensam politisk kamp mot individers utsatthet och orättvisor, om det inte fanns någon upplevelse av strukturellt förtryck. Å andra sidan skulle formuleringarna av detta gemensamma förlora giltighet, om individernas erfarenheter och tolkningar av sina egna liv inte längre ansågs viktiga. Informanterna gör anspråk på att kunna analysera samhällsordningen och

formulera vilka villkor kvinnor lever under, samtidigt som de släpper ifrån sig rätten och möjligheten att kunna företräda någon annan än sig själva.

Jag finner att Meluccis beskrivning av latent tillstånd och mobiliseringsfas inte är enkelt applicerbar på Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. I det vanliga samhället för medlemmarna en relativt osynlig tillvaro, samtidigt så är halva jordens befolkning inbjudna till att delta och på vis finns det ingen latens i deras tillvaro. Offentlighet utanför de kvinnoseparatistiska rummen är inte något mål, utan en problematisk nödvändighet. De flesta kunskapsspridande processerna sker i mindre grupper. Dess resultat består oftast av för andra oskönjbara förändringar i kvinnors personliga handlingar i vardagslivet.

Det verkar som att det massmedium som utövarna litar mest på är producera egna böcker är den kunskapsspridning som anses ha minst risker. I den formen kan utövaren av Feministiskt självförsvar bestämma innehåll och utformning. Det verkar dock ses som ett komplement till det direkta mänskliga mötet och inte en ersättning.

Något som stod klart för mig, var att det ingenstans i intervjuvaren talas om att använda offentliga kommunikationskanaler som ett medel att skapa konfrontation och förhandling, vilket Melucci nämner som huvudsyfte. Medlemmarna inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige verkar snarare vilja skydda kunskapen från att gå förlorad i systemet och i massmedia. Som jag förstår det handlar det uteslutande om att delge kvinnor att Feministiskt självförsvar finns och, i den mån det är möjligt, förmedla dess innehåll för att kunna användas. Det överlägset bästa sättet för kunskapsspridning anses dock vara direkt personlig kontakt i små grupper. Där kan instruktörer förmedla sin kunskap i den form de finner bäst. I denna kunskap ingår exempel på handlingsmöjligheter. Samtidigt som detta sker kan instruktörerna förmedla verktyg för deltagarna till att förhålla sig självständigt till denna kunskap och till att vara delaktiga i att här och nu ifrågasätta, ta till sig och bidra till utvecklingen av kunskap. Sammantaget är detta en kunskap som bidrar till att kvinnor kan öka tryggheten i sin vardag. Med tiden tillskansar de sig också färdigheter att fortsätta sin kunskapsprocess i ledarfria grupper. Vilka metoder som används för detta kommer vi till i nästa del av det här avsnittet.

Rörelsens inre processer

Jag har tidigare kommit fram till att medlemmarna inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige i huvudsak sprider sin kunskap i kvinnoseparatistiska rum, gärna i små grupper. Men detta att enbart vara kvinnor tillsammans skapar i sig inte automatiskt ett feministiskt utrymme. I sociala rörelser är det enligt Melucci viktigt att *organisationsformerna och kunskapsprocesserna stämmer överens med de mål man har gemensamt* (Melucci 1991). Det blir ett sätt att redan här och nu bygga på och efterhand pröva sina egna visioner (ibid.). Enskilda medlemmar ska uppleva att det finns en potential för *självförverkligande* och *individuell frihet*, samtidigt som man ska ha tillgång till att delta i den kollektiva processen. (ibid.) Här väljer jag att inför den fortsatta läsningen påminna om att inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige används *Feministisk pedagogik* som ett samlande begrepp för kunskapsprocesser och organisering. Här har det utformats för just Feministiskt självförsvar, men med hjälp av dess grunder anses den kunna anpassas till vilken typ av verksamhet som helst.

Solidaritet och tillhörighet

Melucci menar att den sammanhållande kraften i sociala rörelser är inbördes solidaritet och samhörighet. I dagens komplexa samhälle handlar det om att hitta minsta gemensamma nämnare i ett gemensamt mål, samtidigt som det måste finnas ett tillräckligt stort utrymme för olikheter (Melucci 1991). Enligt Nationalencyklopedins ordbok (2015) på internet har ordet solidaritet betydelsen ”känsla av samhörighet med och beredvillighet att stödja och hjälpa andra människor särskilt sådana som tillhör den egna gruppen”(NE 2015)). Melucci lägger stor vikt vid att det inom den nya sociala rörelsen handlar om solidaritet inom den egna tillhörigheten (Melucci 1991). Samtidigt ser han tecken på utvidgad solidaritet, det vill säga en som sträcker sig utöver den egna tillhörigheten, som en avgörande komponent i processen av social förändring. Denna utvidgade solidaritet skulle kunna vara ett resultat av att individerna inom den nya sociala rörelsen har väckt medvetenhet om en social orättvisa (ibid.). Att tillhöra en grupp innebär att man får en direkt tillgång till identitet (ibid.). Trots att medlemmarna i nya sociala rörelser från början sökt sig till varandra för att de

upplevt ett gemensamt socialt problem, brukar det inte ta lång tid innan konflikter uppstår (ibid.). De enskilda individerna lever med flera olika tillhörigheter, villkor och erfarenheter. Detta är kännetecknande för nya sociala rörelser, eftersom det speglar den mångfald i samhället de uppstår i (Melucci 1991). Det handlar snarare om en nätverksrörelse av individer eller mindre grupper, än en enda stor enhetlig rörelse (ibid.). Ett nätverk av informella kontakter utvecklas samtidigt parallellt med mer organiserade grupper (ibid.). Samtliga informanter talar om systerskap som feminismens solidaritet. Några gånger använder de också ordet kvinnsolidaritet. Utifrån intervju svaren generellt i intervjuerna verkar det finnas en nyansskillnad, där kvinnsolidaritet oftast används för stöd till kvinnor som inte ingår i det ömsesidiga systerskapet. Informanterna menar att systerskap fungerar som en motreaktion mot en patriarkala struktur. Därför väljer jag att inledande delge några av informanternas egna erfarenheter av sociala mönster i den rådande kulturen.

När Rakel berättar om ett övergrepp som hon i tonåren utsattes för av jämnåriga pojkar, framgår det att hon internaliserat den objektifierande bilden som pojkarna gav uttryck för:

”Något som har förstört en del i min sexualitet har varit att bli sedd som ett objekt. Jag hängde med ett killgäng. De var verkligen helt vidriga. De strippade mig och min kompis. Klädde av oss nakna. Jag kommer ihåg att jag tänkte på att se till att bröstet såg stora ut och hålla in magen och så där. Jag såg min kropp som något som var till för andra att titta på. Så att inte ens då jag kunde säga att ”Vad fan håller ni på med, idioter?!”. Utan då tänkte jag på att hur jag såg ut nu när de höll upp mina armar bakom ryggen. Jag minns så väl att jag tänkte på att nu ser ju bröstet mindre ut. Ja, men så djävla skruvat! Det har ju sabbat mycket, hela det här djävla samhället. Också att män har tagit för sig väldigt mycket av mig och min sexualitet, på ett sätt som inte har varit okej.” (Rakel)

Informanterna berättar att deras tidigare relationer till andra kvinnor har präglats mycket av konkurrens och ömsesidig nedvärdering:

”Jag har varit så otroligt mansorienterad och manstillvänd. Det viktiga för mig var att få respekt och kärlek från män. Vännerna räknades inte. ”Vi är ju bara vänner ibland”, men det viktiga är min snubbe, min kille. Så det är ju liksom i själva samhället.” (Rakel)

”Jag konkurrerade otroligt mycket med andra tjejer. Jag satte inte ord på det då. (...) Man tar inte tjejers konflikter på allvar. Man får aldrig hjälp. Det ses nästan som en lag att ”Jaja, tjejer kan ju inte vara fler än två”. (...) Och den här konstiga bilden av att tjejer inte kan vara sams. Och att tjejers vänskap inte heller är något viktigt” (Rakel)

Sabina berättar hur hon började se på sitt tidigare sociala liv, när hon fick en feministisk förståelse:

”Som kvinna är du aldrig självklar i gemenskapen. (...) Man är inte riktigt en i gänget på samma sätt. Det var någonting som jag försökte väldigt mycket att bli, en i gänget, en likvärdig. Men det blev jag aldrig. (...) Det har ju att göra med att det finns en grabbgemenskap där, som är helt slutet för kvinnor. Oavsett hur jag är så är den slutet för mig. (...) Ja, det spelade ingen roll vad jag gjorde, för det skulle inte gjort någon skillnad. Det var inte mig det var fel på.” (Sabina)

Samtliga informanter berättar att många män diskvalificerar sig själva från den nära bekantskapskretsen, trots att de inte begår uppenbara kränkningar:

”Män har en sådan ovilja till att ifrågasätta sin egen könsroll och är så stereotypa. När du ser att det bara är en stereotyp och inte en genuin personlighet, så blir det väldigt ointressant. Och det blir väldigt begränsat och det blir också väldigt begränsande för en själv. För att då kräver ju den stereotypen att du också ska vara en stereotyp. Och det är as-ointressant. Jag kunde vara väldigt ledsen över det. Det kan jag fortfarande vara. (...) För jag kan se hur kritiskt som helst på det, men de är fan instängda i det och de tar sig inte ur det. För de har inget intresse av det, för det ger dem mycket mer privilegier.” (Sabina)

Nedvärdering av kvinnor och splittring mellan kvinnor är exempel på krafter som genomsyrar en patriarkal kultur menar informanterna. Motvikter mot detta är uppvärdering av och gemenskap mellan kvinnor. Detta är enligt informanterna tätt sammankopplat med kvinnors individuella upplevelse av egenvärde, vilket är ett av de grundläggande målen med Feministiskt självförsvar:

”Det viktigaste är att förmedla känslan att ”Du har rätt att försvara dig!” och ”Du är värd att försvara!” Det känns som att det är så självklart, att jag nästan skulle kunna glömma bort att nämna. Men med det lyckas man upparbeta jävlar anamma. Det är ju fullkomligt grundläggande. Jag tycker väl att det är mindre viktigt på vilket sätt du gör det. (Sabina)

Även när de talar om den ledarfria träningen, så är självkänslan essentiell. Det framgår när Åsa svarar på frågan om vad som driver henne att fortsätta med Feministiskt självförsvar.

”Just det här med värdefullhet inför sig själv. Självkänsla. Självständighet. Hur man pratar om saker. Att hela tiden ha en pågående process i en ledarfri träningsgrupp om de här frågorna ur olika perspektiv genom erfarenheter från andra. (Åsa)

Flera olika sorters relationer utvecklas inom Feministiskt självförsvar och övrig feminism:

”I möte med feminism, med feminister, med Feministiskt självförsvar. Där jag kan se att det växer fram både vänskapsrelationer, intressen, attraktioner och samarbeten.” (Sabina)

Att vara med i samma basgrupp kan vara grunden till starka relationer mellan deltagarna:

”De som ingick i min första basgrupp har jag ett särskilt band till, som jag alltid kommer att ha. (...) Det måste betyda att det verkligen byggdes upp ett förtroende. Bara att få ett utrymme att prata utifrån sig själv och bli lyssnad på och bli bekräftad. De är mina. De är lite mer mina än alla andra liksom.” (Sabina)

Den fysiska kontakten i Feministiskt självförsvar nämner Sabina som en stark grund i systerskapet och som skiljer Feministiskt självförsvar från övrig feminism.

Hon menar också att denna nära erfarenhet förebygger konflikter:

”Att dessutom vara fysiska och vara tillsammans, bygger väldigt starka band. Väldigt mycket stark gemenskap kvinnor emellan. Ett systerskap, som du inte bara kan prata dig fram till. Eller bara att tycka lika. (...) Kvinnor som inte känner varandra i början (...). I slutet utav den där feministiska kursen, så leker de som systrar. Fast de är trettio år och kanske inte har lekt på tio av dem.”

Åsa pratar om att hon genom Feministiskt självförsvar har fått ett nätverk av kvinnor som har insyn i hennes liv, vilket hon upplever som en ökad trygghet:

”Det låter som att tjuvtitta, men jag vill att folk är mer delaktiga i mitt liv och vet vad som är på gång. Man får vara bra på att lyssna på varandra, och sedan vara varandras förebilder i olika situationer. Eller ifrågasättande eller peppande eller berömande.” (Åsa)

För dem som jag har intervjuat är stora delar av deras sociala liv integrerat med Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige och mycket av deras upplevelser kring att utveckla systerskap i deras liv är tätt sammankopplat med det. De menar att det inspirerar dem till att försöka uppnå kvinno-solidaritet även i andra vardagliga sammanhang. De allra flesta som går kurs i Feministiskt självförsvar har inte den här vardagliga sociala kontakten med andra utövare. Istället blir systerskap exempel på en strategi som kvinnor kan ta med sig och försöka stärka banden till kvinnor på hemmaplan:

”Mamma har faktiskt på senare år sagt till mig att ”Tack för att du fört in feminismen i mitt liv!”. Jag tror att vår relation skulle kunna se ut lite hur

som helst efter det vi varit med om, men att feminismen har rättat till det till stor del. Med systerskap och solidaritet med varandra. Och ödmjukhet.”
(Åsa)

Sabina lyfter fram det hon kallar ett mer teoretiskt strukturellt systerskap.

”Jag kan se likheter mellan mig själv och andra kvinnor. Jag kan se att deras utsatthet är min utsatthet. Det som drabbar kvinnor drabbar också mig. Det som drabbar kvinnor i porr och prostitution, drabbar mig genom att det är på grund utav den kvinnosynen som finns som porren och prostitutionen finns. Och den kvinnosynen som det sanktionerar, drabbar mig eftersom jag är kvinna. (Sabina)

Informanterna markerar samtliga tydligt att systerskap och kvinno-solidaritet inte är detsamma som att automatiskt tycka om eller att hålla med andra kvinnor. Åsa berättar att hon upplevde det som en mycket smärtsam process, när hon tvingades acceptera att hon blev arg på kvinnor som ”bar sig illa åt”. Sabina menar även att ett avståndstagande kan vara en del av att ta kvinnor på allvar:

”Jag tycker att det är ett sätt att ta andra kvinnor på allvar, att tillåta sig att se oss som så mycket individer att man faktiskt inte gillar alla. Har jag inte fördragsamhet med det som en del kvinnor står för, ska jag reagera. Det tycker jag är en del i att ta andra kvinnor på allvar. (...) Det är ett led i att lyssna på kvinnor. Det är kvinno-solidariskt i det fallet.” (Sabina)

Informanterna berättar att de på olika vis försöker dela sina erfarenheter kring Feministiskt självförsvar med kvinnor med olika levnadsvillkor, både i Sverige och internationellt – men att det då är på egna personliga initiativ. De anser att medlemmarna i Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige är en i stora stycken homogen grupp. Det gäller bland annat etnicitet, socialgrupper och ålder samt bristande hänsyn till funktionshinder. Att dela med sig till andra medlemmar av de insikter och erfarenheter de gjort genom utbyte med andra kvinnor har blivit ett viktigt verktyg för dem att bredda kvinno-solidariteten. De vill inte ”falla i fällan att bli ännu en svensk välgörare som ska hjälpa kvinnorna i förorten”, som Sabina uttrycker det.

”Det har hänt att invandrarföreningar har hört av sig och frågat specifikt efter instruktörer med en annan bakgrund än svensk. Vi har så få som har ett icke-svenskt namn, att det kan vara svårt hitta instruktörer.” (Åsa)

Åsa berättar att det pågår en ständig förhandling om mål och mening med feminismen både inom och utanför kretsarna kring Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige:

”Jag har den här hatkärleken till konflikter inom feministrörelsen. På ett sätt är jag skiträdd för konflikter. Samtidigt som jag, dagar när jag mår bättre, tänker att det är det som för feminismen framåt. Det är jättebra med konflikter. Vi måste tänka att vissa frågor är det okej att kompromissa i. I andra frågor måste vi splittra på oss, för att komma närmare det vi vill. Det är alltid smärtsamt mer eller mindre samtidigt. Man vill bli av med konflikten. Man tvingar sig att komma fram till det man verkligen tycker och formulerar det inför varandra.” (Åsa)

Det framgår på flera sätt i intervjuerna, att på kurser så har instruktörerna en hög medvetenhet om att alla deltagarna ska inkluderas. Både likheter och olikheter hanteras som en tillgång. Ett sätt att vara premieras inte framför det andra. Det ska vara lika rätt att vara återhållsam och blyg som kaxig. På frågan om det finns kvinnor som utesluts ur nätverket svarar Åsa däremot att hon tycker att många på själva Nätverksträffarna kan ta ut svängarna på andras bekostnad i sina försök att utforska nya sätt att vara på. Detta kan alienera nya utövare enligt henne.

”Många är väldigt såhär frigjorda. I början kunde jag bli jätterädd för att folk var så himla frigjorda och kissade med öppna dörrar och var högljudda och bara tog så jävla mycket plats. Jag hade en skräckblandad förtjusning och jag tyckte att det var konstigt och jobbigt. Det kan skrämman iväg många. (...) Det tycker jag är ett stort problem.” (Åsa)

Sabina lyfter snarare fram samma utforskande som en nödvändig motvikt mot rådande normer. Att hitta förebilder i andra kvinnor är enligt henne en viktig del av systemskapet, även om det kan vara utmanande ibland:

”Det har påverkat min kvinnoosyn att möta kvinnor som ifrågasätter femininiteten; kvinnor som inte är konventionella. Som inte lever upp till en traditionell kvinnoroll. Det har påverkat min kvinnoosyn jättemycket att möta kvinnor som har en självrespekt. Som tar sig själva på allvar. Och som prioriterar andra tjejer.” (Sabina)

Hur viktig känslan av att inkluderas kan vara framgår när Sabina berättar om sin upplevelse av motsatsen på sin första kurs, som inte hölls av medlemmar i Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. Hon menar att instruktörernas egen livsstil präglade budskapet för hårt:

”Det kunde finnas en känsla av moraliserande som jag inte kände mig helt bekväm med. Jag ville inte behöva bara gå på fest med bara kvinnor och bara alltid vara nykter. För som min situation var när jag började träna, så festade jag väldigt mycket och jag umgicks nästan bara med män. Då ville jag höra hur jag kunde skydda mig utifrån min situation. Det är klart att jag skulle välja bort farliga platser och personer, visst, men nu ser mitt liv ut såhär och det är såhär som jag har valt att ha det. Då hade jag nog velat ha lite mer om vad jag kunde göra utifrån min situation. Det kändes lite grann som att det fanns ett rätt och ett fel sätt att reagera på.” (Sabina)

När jag går igenom svaren ovanför kommer jag åter att tänka på Meluccis uppfattning att utrymme för individuella skillnader och möjligheter till självförverkligande inom den sociala rörelsen är en nödvändighet för att medlemmar ska strömma till och vilja stanna. Jag uppfattar den feministiska solidariteten - systerskapet eller kvinnosolidariteten - som att de inom Feministiskt självförsvar inte går att skilja från den individuella kvinnans egen uppvärdering av sig själv. Samtidigt som kvinnor bryter splittringen mellan sig uppvärderar de också kvinnor generellt – och därmed sig själva. Melucci menar rimligtvis att detta sker inom alla former av sociala rörelser. Ändå verkar självförverkligandet i mina ögon ha en än djupare funktion inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. Självförverkligande verkar vara en viktig motor både som medel och som mål i kollektivets verksamhet. Kvinnor samlas kring Feministiskt självförsvar för att de vill öka sin trygghet i vardagen. Både ökat individuellt självförtroende och en sammanhållning mellan kvinnor anses vara förutsättningar för detta – och båda visas fram som möjliga och sammanlänkade strategier för kvinnor att ”ta med sig hem”. Den konkreta odlingen av systerskap och kvinnosolidaritet sker alltså inte självklart mellan just de kvinnor som går eller har gått på samma kurs eller träning inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige, utan delas potentiellt med de kvinnor utövarna har kontakt med i sin vardag.

I hur kvinnors individuella och kollektiva värde hanteras finner jag en viktig faktor för komplexitetens utrymme. Alla kvinnor som gått en introduktionskurs är visserligen välkomna in i Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige, men *de behöver inte bli medlemmar för att få tillgång till möjligheterna* som Feministiskt självförsvar erbjuder. Inbjudan till systerskap rör sig om ett större kollektiv. Informanterna berättar att de vill förmedla detta ”verktyg” till kvinnor, så att de har möjligheten bära det med sig dit de går. Kanske är detta en räddning för mångfalden? Informanternas uppfattning om att det är upp till enskilda utövare av Feministiskt självförsvar att ha utbyten med olika kvinnor i kombination med att de ser sin egen sammanslutning som för snäv för att alla ska kunna trivas. Att då värna om att föra vidare verktyg för en feministisk praktik ökar tillgängligheten och minskar risken för att en grupp kvinnor ska sitta på definitionsmakten. Kvinnor har möjlighet att inom sin grupp odla en solidaritet som är baserad på en

förståelse för just den egna gruppens villkor. Det har utan tvivel ett värde i sig. Risken jag ser med detta är dock att om ”lika barn leka bäst” får gälla i alla lägen, så stannar det kanske där. Ojämligheter mellan kvinnor skulle därmed inte utmanas, utan kanske till och med konserveras. I det här perspektivet kan jag förstå att Sabinas känsla av alienation på första kursen gav henne en extra medvetenhet om vikten av att hålla Feministiskt självförsvar rent från instruktörernas irrelevanta personliga uppfattningar. Om det ska kunna vara relevant för så många kvinnor som möjligt har de inte utrymme att väva in egna värderingar. Att hålla sig till minsta gemensamma nämnare är strategin för att kvinnor inte ska behöva välja mellan att delta eller att kompromissa bort sidor av sig själva. Och informanternas berättelser om hur de på eget initiativ ser till att ha utbyte med kvinnor utanför sina egna invanda sammanhang är ett tecken på att det ändå förekommer en strävan efter att motverka ojämlikheter mellan kvinnor.

I informanternas berättelse om systerskap ser jag en annan aspekt av Meluccis beskrivning av sociala rörelsers utveckling till att anpassa sig till det som råder. Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige tycks både rymma oron att normbrotten som odlas ska avskräcka kvinnor från att vilja träna Feministiskt självförsvar, samtidigt som just experimenterandet med att spränga sociala gränser är en viktig faktor för kvinnor i att upptäcka nya möjligheter att röra sig i livet. Här verkar de leva med ett pågående dilemma; i att inte vara ”alltför” annorlunda ligger chansen att nå många, men i att ”få lov” att vara annorlunda ligger potentialen till att göra motstånd mot begränsningar i den egna vardagen.

Mer om systerskap och individens egenvärde

Innan jag går vidare till andra teman i min framställning har jag funnit det nödvändigt att lyfta fram ännu en aspekt av synen på systerskap och individuellt egenvärde inom Feministiskt självförsvar. I mina data framgår vikten av att inte lägga skuld eller ansvar på den utsatta kvinnan för det våld hon utsätts för. Intervjuerna jag gjorde syftade bland annat till att placera Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige på samhällskartan. Jag bad informanterna att sätta sitt utövande av Feministiskt självförsvar i relation till bland annat socialt arbete, välgörenhet, psykoterapi, empowerment, andliga rörelser à la New Age och självhjälpsgrupper. Jag fick ganska komplexa men tydliga svar på dessa

frågor. Jag väljer att kort sammanfatta delar här. Ingen av informanterna förkastar alla dessa företeelser, utan menar att de flesta har en viktig funktion. De menar till och med att Feministiskt självförsvar som det utövas inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige mycket väl kan ha samma eller liknande effekter, men de ser många avgörande skillnader. Bland annat menar de att de inte har några enhetliga mål med kurser och träningar; varje kvinna ska vara fri att använda träningen till det som är aktuellt för henne och på det vis som passar henne bäst. De menar också att välgörenhet, empowermentprojekt och socialt arbete oftast innebär att någon kommer utifrån och ovanifrån och ska lära individer i en diskriminerad grupp att klara sig bättre, eller helt enkelt fixa deras tillvaro åt dem. Informanterna anser också att risken för att lägga skulden på den utsatta individen är överhängande i samtliga dessa företeelser. Att vända sig till någon och ge psykologiska förklaringar till varför hon har blivit utsatt för våld och att hävda att någon bör ändra attityd och handlingsmönster för att undvika att bli diskriminerad, ser de som olika sätt att peka finger mot utsatta individer och låta enskilda gärningsmän gå fria samtidigt som strukturella orsaker och mönster lämnas orubbade. Desamma kan konsekvenserna bli i renodlade sammanhang för självhjälp och ”andlig självutveckling”, där sociala problem sällan analyseras ur ett samhällsperspektiv. Inom psykoterapi och socialt arbete finns det även en inbyggd ojämlikhet i att den som får hjälp ska kunna lämna över stora delar av ansvaret för sin egen process i hjälparens händer.

I ljuset av denna syn på individualiserande ovanifrånsperspektiv, får systemskapet tillsammans med en strukturalistisk samhällsanalys en säregen roll. Antagandet att det är lättare att försvara sig för den som känner att hon är värd det, är rimligt. För en instruktör i Feministiskt självförsvar skulle det kunna ligga nära till hands att nöja sig med det enkla budskapet om att älska sig själv och sluta vara offer tillsammans med att ge praktiska tips på självförsvarsstrategier. Det gör inte informanterna jag har intervjuat. De försöker ”skydda” Feministiskt självförsvar från att utvecklas till terapi, andlig självutveckling, empowerment, socialt arbete eller välgörenhet. Att förmedla upplevelsen av att ”du är värd att försvara” innebär en risk att en kvinna som har blivit utsatt för ett övergrepp nås av budskapet att orsaken ligger i henne – inte hos förövaren och inte i ”samhället”. På precis samma sätt kan det bli hennes fel att hon inte tittade, stod, pratade eller slog på rätt sätt vid ett övergrepp, ifall möjliga strategier inte

förmedlats med stor medvetenhet hos instruktörerna. Som skydd mot skuldbeläggning förs det kollektiva systemskapet in och därmed kvinnors egen kvinnosyn. Kvinnors självkänsla anses ha nöts bort i patriarkatets kulturella nedvärdering av kvinnor, vilket inte minst framgår av deras egna personliga berättelser. I den kulturella nedvärderingen av kvinnor, ser kvinnor också ner på varandra. Att synliggöra vilka starka kulturella krafter som ligger bakom kvinnors nedvärdering av sig själva och varandra ser jag som en möjlighet att vända återerövringen av insikten att ”jag är värd att försvara” till en stärkande upplevelse av att göra motstånd, istället för att skämmas. Att dessutom vid varje nytt tillfälle skapa ett vi mellan alla i rummet verkar vara grundat i ett genuint försök att inte komma utifrån och ovanifrån och därmed fransäga sig tolkningsrätten över andra kvinnors liv.

Organisering och makt över kunskap

Melucci menar att *organisering och kunskapshantering bör utformas i enlighet med den sociala rörelsens mål* (Melucci 1991). Både de informella kontakterna i vardagen och den mer organiserade gemenskapen kan ses som en kunskapsverkstad (ibid.). Att skapa *kunskap på egna villkor* är avgörande för att rörelsens medlemmar ska kunna ta *makten över tolkningar och definitioner* av verkligheten de vill förändra (ibid.). ”Att forma, bevara och successivt förändra en självreflekterande identitet kräver sociala rum som är fria från kontroll och förtryck.” Melucci menar att det är här många alternativ till de rådande normerna skapas; handlingar här och nu blir en del av målet (Melucci 1991). Det är i individernas försök att utveckla alternativa levnadsvanor och relationer, som det blir tydligt vad som kan fungera och inte. Det sättet att leva kräver ett *självreflexivt förhållningssätt* (ibid.). Man vill leva det man lär och strävar efter. Därför bör organisationens former främja självreflexion (ibid.). Värderingar och handlingar här och nu ska stämma överens med de långsiktiga målen (ibid.). Den här organisationsformen tillåter medlemmarna att pröva sina tankegångar och handlingar inom gruppen. Tillsammans lär sig aktörerna att lära. Individerna måste tillsammans kunna formulera, ifrågasätta och omformulera det sociala problemet samt målet med sin gemenskap (Melucci 1991). Man reflekterar inte enbart över villkor i vardagen, utan även över sitt sätt att tillsammans reflektera

över dem (ibid.). De måste aktivt leta vägar till *god kommunikation* för att kunna förhandla och fatta beslut. Det gör att eventuella konflikter inte behöver ha renodlat politisk karaktär (ibid.). Relationer, diskussioner, beslut och handlingar måste dessutom kunna omformas allteftersom individerna förändras i sin egen läroprocess (Melucci 1991).

Ökad medvetenhet och etiska ställningstaganden i vardagen är enligt Melucci viktiga förändringskrafter för metapolitiska problem. Melucci menar att effekterna både av den information som rörelsemedlemmar kan lyckas få ut till stora grupper samtidigt och de tankar som kan väckas av att människor möter individer som agerar reflexivt i sin vardag kan vara svåra att mäta, då detta sker på symbolisk mark i att demaskera de förhärskande koderna genom att tolka världen annorlunda och namnge det som sker annorlunda (Melucci 1991). Här är det just i vardagens attityder och handlingar förändringarna kan uppnås. Det som inte kan packas in i lagändringar och åtgärds paket försöker man istället nå genom ett förändrat kulturellt klimat genom att utmana rådande normer och värderingar (ibid.). Den här formen av förändringar kan förstås inte mätas, eftersom de sker i social väv av olika sorters påverkan (ibid.). Det är också i vardagens självreflexiva sökande som rörelsens medlemmar finner inspiration och kraft till att mobilisera människor inför manifestationer (Melucci 1991).

I avsnittet *Bakgrund* har jag beskrivit organisering och gett exempel på metoder som används inom Nätverket för Feministiskt självförsvar Sverige. Dessa former är dock inte oföränderliga. I intervjuerna jag gjort framgår det att verksamheten genomsyras av ständiga ifrågasättanden och utvärderingar. Utvecklade strukturer och verktyg behålls enbart om de anses tjäna gruppens syften och stämmer med dess mål. I kommande avsnitt går jag inte närmare in på enskilda metoder, utan låter informanterna genom sina berättelser belysa grunderna i *Feministisk pedagogik* så som den utövas i Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige.

Feministisk pedagogik

Det samlande begreppet för organisering och kunskapshandling inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige är *Feministisk pedagogik*. I Feministisk

pedagogik är det enligt informanterna viktigt att inte låsa fast sig i några specifika strukturer och metoder.

Komplexiteten i Feministisk pedagogik framgår i svaret på min enkla fråga om vad den innebär:

”Oj! Det är en jättestor fråga. För mig är det en bas i organiseringen av metoderna. Den här medvetenheten som jag pratade om förut- om hur våldet och maktstrukturerna ser ut. Det är ett självklart fundament. Det andra är pedagogiken vi använder.” (Rakel)

Informanterna talar om att träna sig på att försöka höra det en kvinna säger utan att lägga in egna tolkningar. ”Det är här det personliga verkligen blir politiskt”, säger Sabina. Dessa processer av medvetenhet ser Rakel som basen i skapandet av kunskap med en feministisk analys:

”Genom att samla alla kvinnors erfarenheter och ta upp dem till ett kollektiv så då blir ju det en feministisk analys av samhället. I den feministiska pedagogiken vill man ju höra allas erfarenheter för att liksom kunna skapa det här kollektiva medvetandet om vad som händer, vad man blir utsatt för och sätta ord på det. Då blir det ju viktigt att skapa förutsättningar för det, alltså att skapa pedagogiska verktyg som gör att alla kommer till tals.” (Rakel)

”Vi bygger någonting gemensamt och vi bygger en medvetenhet. Vi lyssnar på det förutsättningslöst. Jag tolkar inte dig - vad det är du ”egentligen” vill säga eller vad det är du ”egentligen” vill ha - utan jag lyssnar på dig förutsättningslöst. Jag lyssnar på vad du säger, för att förstå vidden av att varje kvinna är unik individ med unika erfarenheter, som trots detta är gemensamma för många utav oss. Det finns väldigt mycket likheter och mönster i hur vi upplever oss själva och hur vi upplever våra liv. Vi ser att varje kvinnas individualitet är en del i ett kollektiv. Det finns en respekt i det som jag tycker är viktiga utgångspunkter som påverkar ens egen roll som instruktör. Hur jag förhåller mig - om jag är en auktoritär ledare eller om jag är en kvinna som orkar vara en högre kunskap och förmedla detta.” (Rakel)

Ordet *ansvar* verkar vara ett centralt begrepp och förekommer ofta i intervju svaren. Informanterna uppger att, fördelningen av ansvar ska vara tydlig och dess konsekvenser kunna ifrågasättas. En kompetens som skattas högt hos en instruktör inom Feministiskt självförsvar, är att kunna ta ansvar för att skapa strukturerna som ger deltagaren utrymme att ta ansvar för sig själv och sin egen process i gruppen:

”Hon tar ansvar för hur hon hanterar den informationen hon får och vad hon väljer att säga om sig själv. Vi värderar alla kvinnors erfarenheter lika mycket, våra såväl som deltagarnas. Men vi har ett annat ansvar i och med att vi har ett ansvar för upplägget och ett ansvar för hur vi väljer att driva

processen. Det innebär också att det erbjuder metoder där detta kan tas tillvara. (...) Vi instruerar hur de här metoderna går till, så att alla får lika stor chans att använda dem, så att de kan brukas på rätt sätt.” (Rakel)

I den ledarfria organiseringen är det viktigt att alla inblandade är med och tar gemensamt ansvar för formerna, men att var och en samtidigt tar ansvar för sin egen läroprocess. Sabina berättar att många kan uppleva samtalsmetoderna som krångliga och ovana i början. Ganska omedelbart blir det dock tydligt att de har en viktig funktion och erbjuder oersättlig bredd och fördjupning, menar hon. Hon ger exempel på hur en basgrupp kan fungera och berättar att det är viktigt att komma överens om formerna för och att alla följer det:

”Om vi ska läsa saker och diskutera utifrån det, gör alla det. Ska vi prata utifrån oss själva personligen, så gör vi det och inget annat. Inte smita in på något akademiskt teoretiskt. Man ger inte kommentarer till det någon annan har sagt. Man ger inte oombett råd. Och man avbryter inte den som talar. Hon har ordet tills hon markerar att hon är klar. Eller så har man redan i förväg bestämt hur lång tid var och en har att prata. Det känns som att alla är vana vid att använda metoderna på det sättet och respekterar de formerna.” (Sabina)

Feministisk pedagogik handlar inte om intellektuell inläring eller korvstopppning av akademiska teorier. Även om teorier kan presenteras, så är det enskilda kvinnors egna erfarenheter som utgör kunskapsbasen, både för förståelsen av de egna specifika villkoren och generella sammanhang. Sabina talar om att Feministiskt självförsvar i sig och Feministisk pedagogik erbjuder tillgång till flera aspekter av människan, än vad många andra feministiska forum gör. Hon beskriver hur den konkreta situationsträningen i Feministiskt självförsvar gör att kunskap och medvetenhet når in i kroppen:

”Man kommer i kontakt med det och gör det väldigt konkret och väldigt handfast. Kanske utan att ens tänka på det, får man det i kroppen. Man får både medvetenheten om att vara förtryckt i kroppen och sätt att hantera det. För det är mycket där det sitter. Ett sexuellt förtryckt tar sig uttryck i våra kroppar, så klart” (Sabina)

Ofrånkomligt handlar handlingsberedskapen om mer än att ”bara” försvara sig mot konkreta kränkningar och smittar av sig på andra delar av livet:

”Vi ska kunna agera och bli aktivt tänkande kännande människor. Och få rätt i våra känslspektra samtidigt, känna det vi känner och agera utifrån det.” (Rakel)

Åsa berättar att instruktörernas kunskap om effektiva strategier att försvara sig med förmedlas hand i hand med pedagogiska metoder som skapar utrymme för att varje kvinna själv ska utforska olika möjligheter och kunna upptäcka vad som passar henne bäst. Eftersom verkligheten inte bjuder på förutsägbarhet, är det viktigt att inte fastna i kampsportsliknande fasta former och ramar.

*”Man måste utgå ifrån att varje kvinna är expert på sin egen situation. Hon väljer de tekniker och de strategier som passar henne utifrån sina förutsättningar. Hon har ansvar för vad hon tar till sig av kursen. Hon ska ha utrymme att ta ansvar för sig själv och bara göra, känna och säga så mycket som hon vill. Hela den biten att vi delar erfarenheter, att det är så vi utvecklar självförsvaret. 'Vilka strategier som passar när, det avgör du!'”
(Åsa)*

Bara att kvinnor samlas och berättar om sina liv och lyssnar till varandra utan mäns närvaro kan vara normbrytande och något nytt kan ske – särskilt om det görs med en feministisk medvetenhet. Sabina tvekade länge innan hon deltog i ett kvinnoseparatistiskt sammanhang. När hon väl gjorde det, blev det en omvälvande erfarenhet. Hennes syn på feminism ändrades helt. Tidigare hade hon köpt sina manliga bekantas hån och förlöjligande:

”Så fort jag kom i kontakt med feminism på ett sätt, där den talade direkt till mig och jag inte bara fick det genom de här männens tolkningar utan det var direkt till mig och att jag tillät mig att förstå det, då var det ingenting konstigt med det alls. Det var ju fullkomliga självklarheter. Men jag hade nog inte riktigt velat inse att det behövdes, för att det innebar att jag skulle behöva definiera mina manliga kamrater som fiender i det avseendet. Det var deras nidsbilder och jag visste ju så jävla väl vad de tyckte om det och det gjorde att jag inte fick eller kanske tillät mig. 'Jag är inte feminist, men punkt, punkt, punkt.'” (Sabina)

Sabina talar om befrielse från skuld och upprättelse, när hon berättar vad delaktigheten i den här kunskapsprocessen fick för betydelse för henne i början:

”En befrielse ifrån den skulden. För hur jag blir bemött av män - oavsett om det är män jag känner eller inte - är inte mitt fel. Det beror inte på mig. Det beror inte på vad jag gör och vad jag säger och hur jag ser ut. Utan det beror faktiskt på dem och på hur de ser på kvinnor. (...) Och jag hade nog inte fattat innan hur stort och viktigt det var, men det var det. Våldigt. Just det där att få en återupprättelse av alla situationer där jag känner att jag inte hade blivit bra bemött. Och framför allt inte i intima relationer med män.” (Sabina)

Samtliga informanter berättar att de någon gång har känt press på sig att vara fysiskt och mentalt starkare än de egentligen är just för att de tränar Feministiskt

självförsvar – ”att försöka vara en Kajsa Kavat och Pippi Långstrump”. Som instruktör strävar Sabina efter att förmedla tillåtelse att känna sig liten och svag:

”Det känns lite som att det har varit min mission i våra instruktörssammanhang, att vi måste ha den känslan själva. Vi måste vara det vi förmedlar. Annars skuldbelägger vi kvinnor. Jag tycker det är väldigt viktigt. Det kanske är utifrån min erfarenhet av att den här kaxigheten lätt uppstår i andra feministsammanhang. Och det är något som inte alltid alla känner sig bekväma med.” (Sabina)

Informanterna talar om att det i Feministisk pedagogik ska finnas utrymme för alla att ifrågasätta det som sker och vara med att påverka sin situation. Efter varje gemensamt moment ingår att alla medverkande ska komma till tals, både för att relatera momentet till sitt eget liv och för att kunna vara en del i utvecklingen av Feministiskt självförsvar. Båda aspekterna ses som delar av kunskapandet. Utvärderingar används för att utveckla Feministiskt självförsvar, men ses också som en viktig medvetandehöjande process liksom en träning i att vara med och påverka. I takt med det ständiga ifrågasättandet nyanseras och förankras medvetenheten enligt Sabina:

”Jag tycker att självmedvetenhet är en så extremt viktig del, och medveten tycker jag att jag är. Det är skönt, för det kan bli svårt, när man är väldigt inkörd i någonting. När insikter är väldigt förankrade i en, så kan förmågan att formulera dem försvinna för att det är så självklart. När det var väldigt nyligt för mig och argumenten få, så kunde jag ta de tio argumenten ur det gula häftet. Nu är det så självklart för mig att jag har mycket svårare och formulera det. Det är bara för att det sitter ihop mer.” (Sabina)

De utbyten informanterna har haft i organiserad form i Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige har inspirerat till att förhålla sig reflexivt även i andra sammanhang:

”Det känns som att vad man än möter, kan man alltid gå tillbaks och försöka förstå vad som egentligen hände. Man kan sätta ord på saker som man blir utsatt för. Jag kan ringa någon och berätta, eller ta upp det när jag träffar någon. (...) Ofta har de liknande sätt att se på det. Det är otroligt stärkande, det är det. Ja. För det, ja, det är verkligen ett sätt för mig att hantera vardagen.” (Åsa)

Jag ser i min genomgång av intervjuvaren ovan om organisering och kunskapshantering återigen att de olika begrepp Melucci använder för att beskriva sociala rörelser är väsentliga även för Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige samtidigt som samband och skeenden inte är desamma. I de rörelser som Melucci ser sluter sig medlemmarna samman för att kollektivt öka kunskapen om

den orättvisa de upplever. Deras mål är i sin tur primärt att påverka samhället till förändring, i vardagskultur och institutionssfärer. Detta är inte syftet med Feministiskt självförsvar, även om utövarna hyser visioner om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Syftet är enbart att kvinnor ska ha ökade möjligheter att skapa trygghet i sin egen vardag. Själreflektion, medvetenhet och kunskap är i det här sammanhanget verktyg till förändring i den enskilda individens liv. Visserligen *kan* det påverka individens vardagskultur och inspirera individen till att välja politisk handling. Men det är inte syftet och får inte inkräkta på kvinnors förmåga att värna sin egen trygghet. Den gemensamma processen av analys och kunskapande syftar främst till att de enskilda deltagarna ska hantera sina egna liv. Ökad kunskap om patriarkala strukturer syftar till att öka kvinnors förmåga att göra avväganden i vardagen, liksom insikter om egna fysiska och mentala förmågor och begränsningar; analyser som befriar offret från skuld; tillåtelse att vara liten och svag; träning i att uttrycka, berätta och definiera sina erfarenheter; tillgång till andra kvinnors berättelser; och delaktighet i att påverka den omedelbara situationen. Men som jag har berört tidigare är det en politisk rörelse, inte terapi eller självutveckling.

8 Fördjupad analys

Syftet med den här studien var att ta reda på hur Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige kan ses som en social rörelse. Samtidigt ville jag ta reda på hur det kommer sig att utövarna inte hörs och syns i debatten som representanter för Nätverket för Feministiskt självförsvar.

Den här studien har visat att det åtminstone delvis är möjligt att se Nätverket för Feministiskt självförsvar som en social rörelse i en jämförelse med Meluccis teori om nya sociala rörelser. Det finns en identifierad konflikt i mäns överordning av kvinnor i allmänhet och mäns utövande av våld mot kvinnor i synnerhet. Det finns absolut en politisk vision om förändringar. Samtliga teman Melucci tar upp som relevanta inom sociala rörelser har också relevans för Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. Om det går att se den kollektiva handlingen som det att stärka kvinnors möjligheter att öka tryggheten i sina liv och att det är en förändrande faktor, så kan Nätverket för Feministiskt självförsvar

betraktas som en social rörelse. Däremot finner jag som väntat inte den utåtagerande opinionsskapande delen som Melucci kallar mobiliseringsfasen (Melucci 1991). Det som råder inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige kan snarast liknas vid det Melucci kallar för latent fas (Melucci 1991). Anledningen till detta har jag funnit i att funktionen med Feministiskt självförsvar inte är opinionsbildande. Istället har det funktionen att stärka de underordnades möjlighet att så långt det är möjligt undvika att bli direkt drabbade av förtrycket i vardagen - så länge som ojämlikheten finns kvar. Det främsta verktyget för att uppnå detta verkar vara individens träning i att lita till sig själv och den förmågan ska främjas först och främst. Det här verkar stå i konflikt mot att arbeta opinionsbildande i det att när en grupp eller representanter för den går ut med ett gemensamt budskap, måste individens egna slutsatser stå tillbaka.

Min förhoppning är att jag har lyckats bidra med något nytt. Under studiens gång har det blivit mer och mer tydligt för mig att forskning om sociala rörelser av naturliga skäl mest kretsar kring de utåt synliga förändringsprocesserna medan det jag har undersökt snarare har karaktären av det som Melucci kallar för latent processer (Melucci 1991). Kanske har jag lyckats bidra med en ökad förståelse för dessa inre processer och peka på hur de också har en mer förändrande aspekt än vad som vanligtvis framkommer. Kanske har jag till och med lyckats påvisa att det finns en annan typ av social rörelse än den som ständigt söker utrymme i det offentliga rummet för att utmana och påverka till förändring. En mer stillsam typ som går under debattens radar och förändrar i det allra närmaste i att individer utvecklar verktyg att hantera och skydda sig från konkret förtryck i ett kroniskt tillstånd av ojämlikhet. En social rörelse kanske kan ha som enda mål att skapa ett gemensamt utrymme och ägna sig åt inre processer som annars inte är så lätta att få till.

Jag har funnit avgörande mekanismer som gör att utövarna inom Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige väljer att inte bedriva opinionsbildning som representanter för gruppen. Under min process att begreppsliggöra dessa mekanismer, slog det mig att jag kunde se likheter mellan metoden grundad teori (GT) och Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige (Glaser 2010). Båda företeelserna sätter kunskapsprocesserna i centrum och inom båda är det essentiellt att inte försöka manipulera tolkningen av de data som samlas in - om vi jämför det kvinnor berättar för varandra och provar ut tillsammans som just data

(ibid.). I Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige är syftet att främja individens förmåga att lyssna till sig själv först och främst, medan syftet för en GT-forskare är att kunna presentera en verksamhet så korrekt som möjligt fritt från andra teorier och värderingar(ibid.). Därför har jag tillåtit mig att låna begrepp från grundad teori. Begreppen är *tvingning* och *icke-tvingning* (Glaser 2010).

Inom GT är målet att vaska fram en förståelse för det undersökta på ett sätt som kan skapa nya teorier (Glaser 2010). Dessa teorier ses inte som någon slutdestination, utan finns där för att nötas och blötas och anpassas efter nya data (ibid.). I strävan efter att nå denna förståelse för det fält forskaren undersöker, försöker hen att i största möjliga mån vara fri från förförståelse (ibid.). I det ögonblick forskaren försöker förstå insamlade data utifrån en redan existerande teori eller en egen tes, så riskerar hen att utsätta data för det som Glaser kallar för tvingning (ibid.). Data börjar ses och förstås i ett visst ljus, vilket kan göra att andra aspekter bleknar. Det omvända kan också inträffa, att det finns data som någon försöker applicera en teori på och därför utsätter teorin för en viss tvingning i att förvränga dess innebörd (Glaser 2010).

Här ser jag att Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige i samtliga sina val av hur de utformar både organisering och pedagogik har en motsvarande princip att inte manipulera kvinnors möjligheter att dra egna slutsatser. Jag ser att den mest grundläggande principen som styr hur utövarna väljer att organisera sig och tillskansa sig kunskap och färdigheter är *principen om icke-tvingning*, eller ännu hellre *principen om anti-tvingning*. Jag ser att denna princip genomgående kan appliceras på det som informanterna har berättat av utrymmesskäl tänker jag dock bara ge tre exempel.

Jag har i min tidigare analys kommit fram till att utövarna inte arbetar opinionsbildande som representanter för Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige. Detta kan just härledas till *anti-tvingningens princip* bland annat i att kvinnor inte ska känna att de måste kopplas till eller stå för någon officiell politisk hållning för att ha tillgång till att träna Feministiskt självförsvar. Det skulle helt strida mot det grundläggande målet att stötta kvinnor till att lyssna till sin "magkänsla" eller "egen inre kompass", vilket ju är förutsättningen för att de ska ha så goda chanser som möjligt att agera i den egna vardagen.

Att föra många av samtalen under strukturerade former i bland annat rundor och basgrupper med överenskommelsen att ingen får bedöma eller på annat vis kommentera det någon har gett uttryck för eller berättat om, innebär en slags *anti-tvingande kunskapsprocess*. Var och en ska ha utrymme att dra sina egna slutsatser och ta definitionsmakten över sina egna föreställningar. En kraftigt tvingande faktor skulle vara om några utövare gick ut och gjorde sig till talespersoner för gruppen. Då skulle övriga tvingas förhålla sig till detta. Det skulle bland annat kunna uppstå bristande möjlighet att ha egna uppfattningar, lojalitetskonflikter och utsatthet. Här står *anti-tvingningen* i direkt konflikt med att arbeta opinionsbildande. Som kontrast till en anti-tvingande kunskapsprocess framkommer också det jag vill benämna en normerande tvingning. Inom andra feministiska sammanhang förekommer det att snarlika metoder används, för att få kvinnor att berätta om sina erfarenheter, men där de sedan analyseras och tolkas av ledaren för att göra en politisk poäng. Det förekommer även olika former av *normerande tvingning* beroende på att de som håller i verksamheten inte själva har ifrågasatt sina egna värderingar och livsval.

I mina data om Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige framhålls flera aspekter av instruktörers kompetens som väldigt viktiga. Där framkommer att informanterna är kritiska mot bristande kompetens de anser att råder inom andra riktningar av Feministiskt självförsvar, där instruktörer ger felaktig information antingen omedvetet eller försöker kamouflera sin osäkerhet.

Trots att anti-tvingningens princip hålls högt och att det gör att Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige inte har utrymme att som kollektiv agera som opinionsbildare, så anser utövarna ändå att den funktionen finns. De enskilda utövarna påverkar genom sitt agerande i vardagen - vilket är en viktig aspekt hos en social rörelse enligt Melucci. Dessutom tycks verksamheten ha en indirekt mobiliserande effekt genom att utövarna med stöd från gruppens olika sorters inverkan upplever det som lättare att engagera och organisera sig i andra sammanhang.

9 Fortsatt forskning

Min egen erfarenhet och det som kommer fram i intervjuerna tyder på att Feministisk pedagogik kan vara användbart både för kvinnor i möten över gränser, men också som eget verktyg för kvinnor att använda i länder som är långt fattigare och mer otrygga än Sverige. Här skulle det vara intressant att utforska vilka svårigheter och möjligheter som ryms för internationellt erfarenhetsutbyte med hjälp av Feministisk pedagogik, samt vardagsstrategier för kvinnor i andra länder än svenska. Kan Feministisk pedagogik föras vidare på ett jämlikt och hållbart vis?

En närliggande fråga som kallar på uppmärksamhet, är hur det i praktiken går att hantera ojämlikhet inom kvinnoseparatistiska miljöer. Lyckas utövarna utmana andra mönster av förtryck till exempel vad gäller ekonomisk klasstillhörighet, etnicitet/hudfärg, funktionshinder med mera. Accepteras en mer specificerad separatism inom kvinnoseparatismen? Så långt jag kan bedöma finns verktygen där. Frågan är om utövarna låter sig utmanas tillräckligt mycket för att de ska kunna användas.

Ännu en fråga är ifall systerskapet eller kvinno-solidariteten har någon framtid. Inom Nätverket för Feministiskt självförsvar har en spricka uppstått mellan dem som fortfarande ser ett värde i att organisera sig kvinnoseparatistiskt på det vis som gjorts tidigare och dem som anser att det är förlegat och istället vill ansluta sig till den queer- och transrörelse som har etablerat sig i Sverige. Det skulle vara väldigt intressant att utforska den här konflikten med hjälp av Meluccis uppfattning om att sociala rörelser hålls ihop med hjälp av en minsta gemensamma nämnare i mål och tillhörighet. Hur kommer det sig att det inte anses vara acceptabelt för kvinnor att träffas separatistiskt, trots att mäns våld mot kvinnor fortgår och till och mer verkar öka? När blev systerskap ett uttryck för förtryck?

Vi verkar vara långt ifrån att ha satt stopp för mäns våld mot kvinnor. Ändå motverkas numera kvinnors egna utrymmen inte enbart av dem som förespråkar patriarkalt traditionella attityder, utan även från grupper som kallar sig feminister. Dessa grupper av "feminister" hejar på olika former av separatism, till exempel för folk som förtrycks på grund av hudfärg. Detta är enligt mig väldigt bra och borde inte vara annorlunda. Däremot finns det två undantag vad gäller kvinnor

och det är kvinnoseparatism och lesbisk separatism. Feminister som vill organisera sig helt eller delvis kvinnoseparatistisk eller lesbiskt tvingas utstå långtgående trakasserier från andra "feminister", många gånger långt värre än från antifeminister. När jag har berättat för folk att jag skriver den här uppsatsen, har jag vid ett några tillfällen fått berättat för mig av kvinnor inom den feministiska del som motverkar kvinnoseparatism, att de allt mer har upptäckt kvinnofientliga normer inom den. De upplever att de har målat in sig själva i ett hörn, då det inom den rörelsekultur de själva har skapat inte är accepterat att samla andra drabbade för att dela erfarenheter av kvinnor och stärka varandra. Bara den senaste månaden har jag träffat två kvinnor som valt att lämna sådana sammanhang, trots att de mesta av deras engagemang och sociala liv fanns där.

Referenser:

- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Berg, Sara & Rebecka Bohlin (2013) *Bit inte ihop! Sätt gränser på jobbet*. Stockholm: Ordfront
- Catharina Calleman (1996), Föredrag för Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige av medlemmar i det tidigare instruktörskollektivet Kvinnohuset i Stockholm
- Christenson, Gerda, Christina Nilsson & Amin Wikman (2003) *Feministiskt självförsvar: en metodhandbok från Kvinnofronten*. Skarpnäck: Kvinnofronten
- Eyerman, Ron & Andrew Jamison (2005) *Sociala rörelser i en ny tid*. Lund: Studentlitteratur
- Glaser, Barney G (2010) *Att göra grundad teori*. Mill Valley CA, USA: Sociology Press
- Holmberg, Carin (1999) *Det Kallas Kärlek en socialpsykologisk studie om kvinnors underordning och mäns överordning bland unga jämställda par*. Göteborg: Anamma förlag AB
- Jeffner, Stina (1997) *"Liksom våldtäkt typ." Om betydelsen av kön och heterosexualitet för ungdomars förståelse av våldtäkt*. Uppsala: doktorsavhandling, Uppsala universitet
- Kram, Ebon (2008) Föredrag om Roks, Riksorganisationen för Kvinnojourer och tjejourer i Sverige, Kvinnopolitiskt forum, ABF, Stockholm 2008-05-04
- Kruse, Janesa (1995) Workshop med i Feministiskt självförsvar på F.I.S. T-läger i Nederländerna 1995 (Samt korrespondens per e-post för bekräftelse av medverkan och innehåll med Janes Kruse och tidiga utövare av Feministiskt självförsvar i Sverige)
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (1997/2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundgren, Eva *Gud och alla andra karlar* (1992) Stockholm: Natur och kultur
- Melucci Albert (1991) *Nomader i nuet, Sociala rörelser och individuella behov i dagens samhälle*. Göteborg: Daidalos
- Nationalencyklopedins ordbok* (2015), internet, www.ne.se
- Nätverket för Feministiskt självförsvar i Sverige, Feministiskt självförsvar 2-3 november, en Inbjudan till nystarten november 1996, Kvinnohuset, Stockholm

Olovsdotter Lööv, Anna (2014) *Maskulinitet i feminismens tjänst Dragkingande som praktik, politik och begär*. Lund: Media-Tryck, Lunds universitet

Socialdepartementet (2015) *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck - Slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor*. Stockholm: Socialdepartementet, SOU 2015:55

Sundbro, Karin & Gull Törnegrén (1985) *Feministisk pedagogik*. Stockholm: C-uppsats, Pedagogiska institutionen, Stockholms Universitet

Wasshede, Cathrin (2010) *Passionerad Politik - Om motstånd mot heteronormativ könsmacht*. Malmö Bokbox Förlag

Åkesson, Anna (2005) *Feministiskt självförsvar - för eller emot?* Lund: kandidatuppsats, Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet

Ås, Berit (1982) *Kvinnor tillsammans - Hanbok i frigörelse*. Stockholm: Gidlunds förlag

Ås, Berit; Brodén-Filipsson Annette (1992). *De fem härskarteknikerna en teori om maktens språk*. Växjö: Växjö kommuns jämställdhetskommitté

Bilaga

Intervjuguide inför uppsats om Feministiskt självförsvar:

Förberedelser:

Boka intervju, helst i informantens hemmiljö.

Be informanten att inte boka in något annat efter intervjun, och vara beredd på att ta den kan ta tid.

Var noga med det inledande pratet.

Tema 1 Inledande prat:

Garanterad anonymitet.

Jag kanske ställer dumma frågor. Då kan du bara säga till och gärna förklara för mig varför du tycker de är dumma. Du kan berätta vilken fråga du hellre skulle vilja svara på. Jag har en massa små frågor. Du kan antingen välja att svara på alla, för att det kanske ger en ny vinkel. Eller så kan du säga att redan tycker att du har svarat på den aktuella frågan och så går vi vidare till nästa. Kommer du att tänka på något helt annat än det jag frågar, så vill jag ändå gärna att du berätta det. Jag kommer senare att be dig göra till med sådant du tycker jag har missat. Det finns inte alltid någon logisk följd mellan frågorna. Frågorna jag har är både allmänna om Feministiskt självförsvar och personliga om just dina erfarenheter. Du väljer själv hur mycket du berättar och kan avstå från att svara, eller höra av dig och ångra ett svar i efterhand.

Vi har träffats flera gånger i samband med Feministiskt självförsvar. Vika risker tror du att det finns att dina intervjusvar påverkas av det? Tror du att du riskerar att svara som jag förväntar mig?

Tema 2 Egna historien med Feministiskt självförsvar:

Kan du minnas ditt första möte med feminism? Berätta. Kan du minnas om det fanns saker som kändes helt främmande för dig och som du hade svårt att förlika dig med eller identifiera dig med? Fanns det sådant som du kände igen dig i? Tror du att det påverkade dig? Iså fall hur? Vad tycker du om ordet feminism?

Kan du minnas ditt första möte med Feministiskt självförsvar? Hur gammal var du? Gick du på eget initiativ? Eller hur kom du i kontakt med det annars? Minns du vad du hade förväntat dig av kursen? Stämde det överens med hur kursen var? Minns du något som kändes besvärligt att ta till sig? Hur ser du på det nu? Vad kommer du mest ihåg från ditt första möte med Feministiskt självförsvar? Kan du minnas ifall du förändrade något i din vardag med hjälp av Feministiskt

självförsvar? Vid samma tidsperiod som du började med Feministiskt självförsvar, hände det andra stora saker i ditt liv då? Tror du att ditt sätt att hantera det påverkades av att du hade tränat Feministiskt självförsvar? Tror du att andra saker i ditt liv påverkar sätt att ta till dig Feministiskt självförsvar?

Tema 3 Du och Feministiskt självförsvar idag:

När du beskriver Feministiskt självförsvar för någon som inte vet vad det är, hur gör du då?

Kan du beskriva konkret vad Feministiskt självförsvar är, Tala om för mig vad det innebär för dig? Vilken känsla det inger eller vad det betyder i ditt liv?

Vilka delar, typ av övningar och resonemang tyckte du var till hjälp för dig? Vilka övningar och resonemang tyckte du att inte stämde med något du själv hade nytta av? Kan du säga att Feministiskt självförsvar har fungerat stärkande för dig? I så fall hur? Finns det sådant som har gjort livet besvärligare? I så fall hur? De kurser du först gick, innehöll de något som du senare tyckt att inte hör hemma inom Feministiskt självförsvar, vad?

Det finns forskare inom det sociala området som har kommit fram till att människor som har värderingar och åsikter som stämmer överens med samhällets traditioner och normer klarar sig bäst (försäkra dig om att de vet vad du menar). Stämmer det för dig? Kan du sätta det i relation till din egen träning i Feministiskt självförsvar?

Du har fortsatt träna Feministiskt självförsvar. Gör du det av samma skäl som när du en gång började? Upplever du träningen annorlunda? Det finns en bild av att Feministiskt självförsvar kan tränas på 3 timmar eller en helg och sedan har man fått ut det man kan. Vad säger du om det?

Vilka delar till form och innehåll var viktiga för dig i Feministiskt självförsvar när du började? Vilka delar är viktigt nu? Kan du beskriva varför? Vilka olika metoder/former/strukturer finns det inom Feministiskt självförsvar? Vad har de betytt för dig? Vilken funktion är det tänkt att de ska ha?

Kan Feministiskt självförsvar ses som en form av psykoterapi? Hur ser du på det? Har det fungerat så för dig?

Tänkt dig att man kan dela upp livet i olika områden. Jag kommer senare att ge exempel på sådana. Jag undrar om du kan se vilka olika saker som kan ha förenklat respektive försvårat för dig inom de olika områdena. Givetvis vill jag gärna höra om hur Feministiskt självförsvar har påverkat, men om du kan ge en

större bild med fler faktorer, vore det bra. Ge gärna konkreta exempel (försäkra dig om att informanten förstår vad du menar):

dina relationer till andra kvinnor, både vänner och kvinnor du inte känner

dina arbets- eller studierelationer

relationer till släktingar

relationer till flickvänner eller pojkvänner

din syn på och upplevelse av din egen kropp

din syn på och upplevelse av andra kvinnors kroppar

din sexualitet

din hälsa, t ex mat och fysisk träning

din förmåga eller upplevelse av möjligheter att påverka politiskt

dina möjligheter att skaffa ett arbete du trivs med

dina val i hur du vill leva; ensam, kollektiv, kärnfamilj osv/fler saker?

Om du ser tillbaka på tiden för när du började träna Feministiskt självförsvar och jämför med hur du har det nu. Finns det saker du så här i backspegeln kan se att Feministiskt självförsvar haft en stor betydelse, som du inte just då kanske tänkte på?

När du träffar andra som är feminister eller träna Feministiskt självförsvar, finns det då sidor du tonar ner hos dig själv för att passa in? Finns det sidor du släpper fram, som du i vanliga fall tonar ner i andra sammanhang?

Att träna ledarfritt, hur påverkar det dig? Vad har det för syfte? Vad innebär det? Vad tycker du att skillnaden är jämfört med om du hade fortsatt träna Feministiskt självförsvar i en grupp ledd av en instruktör? Vad tycker du krävs för förberedelser, för att en grupp ska kunna fungera ledarfritt?

Hade du varit utsatt för någon kränkning eller övergrepp, när du började träna?

Fick du en annan syn på det efter det att du börjat träna? Efter att du började träna, har du varit utsatt för något då? Tror du att Feministiskt självförsvar har hjälpt dig i denna situation? Har du varit med om situationer, då du upplevt att det som lärs ut i Feministiskt självförsvar inte fungerar för dig i verkligheten?

Tema 4 Att själv hålla kurser:

Kan du berätta om processen från att du började träna till att du själv började hålla kurser? Minns du vilken bild du hade av vad det skulle innebära att hålla kurser? Skilde sig den bilden från hur det blev?

Finns det saker du hoppas skulle vara annorlunda för andra som börjar hålla kurser?

Kan du minnas om du på vägen upptäckte saker som krävdes för att hålla kurser, som du från början inte hade räknat med?

Vad hade du för stöd? Vad skulle du mer ha behövt?

Vad får dig att vilja fortsätta med Feministiskt självförsvar? Var tycker du att du hämtar din inspiration?

Vilken kompetens tycker du krävs för att mans ska kunna hålla en bra kurs i Feministiskt självförsvar? Vilka negativa konsekvenser kan det få om man inte har den kompetensen? Vad bör man vara medveten om, vilka kunskaper krävs, vilken kunskaper krävs, vilken inställning behöver man ha till sig själv och till de som deltar? Har du sett exempel på kvinnor som inte har den kompetensen, men som håller ändå? Vad tror du är riskerna med det?

Håller du kurser ensam? Varför/varför inte?

Vad bör kurser i Feministiskt självförsvar innehålla? I vilka former bör de hållas? Varför? Finns det saker som en nybörjarkurs måste innehålla? Under vilka former är det okej att ge nybörjarkurser? Finns det situationer då ingen information om Feministiskt självförsvar är bättre än att åtminstone försöka ge något?

Vad är feministiskt pedagogik? Var är det inte?

Vad är din syn på psykoterapi? Hur tycker du att Feministiskt självförsvar skiljer sig från psykoterapi? Vad krävs av dig som tränare för att träningen inte ska förvandlas till en terapisituation? Vilka former bör man hållas sig till? Vore det önskvärt att Feministiskt självförsvar blev en terapiform? I så fall, varför eller varför inte?

En del manar att en egen långvarig kampsportsträning är nödvändig för att kunna hålla kurser. Har du det? Vad anser du om det? Har du tränat kampsporter? Hur tror du det har påverkat din förmåga att hålla kurser?

Hur skiljer sig Feministiskt självförsvar från andra feministiska former av organisering? Vad har Feministiskt självförsvar att tillföra som inte andra gör?

Hur upplever du omvärldens syn på Feministiskt självförsvar? Vilken attityd tycker du att finns i samhället till Feministiskt självförsvar? Har du någon gång känt dig motarbetad, såtillvida att du inte kommit åt att föra ut Feministiskt självförsvar till de du tycker att behöver det?

När du håller kurser på skolor eller fritidsgårdar för tjejer, vilka attityder möts du av då från flickor, pojkar och personal?

När du håller kurser: De förväntningar deltagarna har, stämmer de med det du vill förmedla? Vilken är den vanligaste förvåningen, positivt eller negativt?

Tycker du att du har förändrats av att själv hålla kurser i Feministiskt självförsvar? Hur ser du på din egen roll i relation till deltagare? Finns det något du känner att du behöver leva upp till som tränare, som du annars inte hade känt krav på?

Finns det negativa respektive positiva konsekvenser för dig personligen av att hålla kurser?

Hur tror du att Feministiskt självförsvar kan förändra kvinnors och flickors situation - på det personliga planet och i samhället i stort?

Vad får du ut av att hålla kurser?

Vad tror du att deltagarna får ut av att få dina kurser? Håller du kurser av samma skäl som när du själv började? Vilka olika skäl till att få kurser märker du hos deltagarna? Hur tar du reda på vad kursen har gett just dem? Är ett av dina mål att deltagarna ska bli feminister? Kan du berätta om vad du tror att det ger att få dina kurser?

Hur ser du på att ta betalt för att hålla kurser? Att ta betalt innebär kanske att allt inte självklart får tillgång till Feministiskt självförsvar, utan är beroende av att ha en egna god ekonomi eller att få någon annan att betala. Är det en konflikt för dig? Hur hanterar du i så fall den konflikten?

Hur har Feministiskt självförsvar förändrats under den tid du har hållit på med det?

Praxis kring vem som håller kurser, har den ändrats? Hur?

Professionalism och kommersialism: Är det inte stor risk att Feministiskt självförsvar skils från kvinnorörelsen?

Vilka åldrar håller du för? Hur ser du på att hålla kurser för flickor? Det finns ett politiskt krav att Feministiskt självförsvar ska ges obligatoriskt till alla flickor på grundskolan. Hur ser du på det? Finns det kvinnor som avråds från att träna Feministiskt självförsvar? Finns det skeden i livet, då man inte bör träna? Finns det flickor eller kvinnor som är i större behov av Feministiskt självförsvar än andra? Vilka och varför? Om inte varför?

Finns det kvinnor som exkluderas från Feministiskt självförsvar och dess miljöer?

Vad beror det på?

Finns det grupper av kvinnor du inte skulle hålla kurer för?

Finns det saker som blir svårare att hantera i livet efter att man har börjat träna

Feministiskt självförsvar?

Tema 5 Bilder av Feministiskt självförsvar:

Det finns de som tror att Feministiskt självförsvar går ut på att lära kvinnor och flickor att sluta vara offer. Vad har du för syn på detta?

En invändning mot att ge Feministiskt självförsvar till flickor och kvinnor, är att det lägger ansvaret på dem att för stopp på mäns och pojkars våld mot dem. Vad tänker du om det?

Feministiskt självförsvar handlar ju till stor del om att försvara sig mot sexuella kränkningar. Har du inte blivit helt sexualfientlig av att hålla på så mycket med det?

Odlar inte kvinnor ett manshat av att träna Feministiskt självförsvar?

Feminismen ses ju av många som något som ska bedrivas utåt i form av debatter och politiska aktioner. Bidrar inte Feministiskt självförsvar till att kvinnor bara ägnar sig åt sitt eget på ett personligt plan och aldrig gör något politiskt?

I Sverige har det varit ganska vanligt att kvinnor gått ut i massmedia och informerat om olika självförsvarsstrategier. I en del andra länder har man valt att inte gå ut offentligt på samma vis, behållit informationen som en kunskap mellan kvinnor. Hur ser du på detta som man kan kalla den svenska öppenheten jämfört med en mer undergroundliknande strategi?

Tema 6 Summering och avslut av intervjun:

Tycker du att det är något jag har missat och som du skulle tycka var viktigt att få med i en uppsats om Feministiskt självförsvar?

Har du haft en känsla av att frågorna har varit fel ställda eller haft ett konstigt perspektiv?

Hur har du annars upplevt intervjun?

Vad hoppas du att en uppsats som denna ska kunna tillföra? /SLUT